

POLONIA RESTITUTA
POLSKIE DROGI DO NIEPODLEGŁOŚCI

POLONIA RESTITUTA
POLAND'S INDEPENDENCE EFFORTS

*Muzeum Romantyzmu
w Opole*

Adam Mickiewicz

Litania pielgrzymska

Kyrie eleyson. Chryste eleyson.

Boże Ojczy, któryś wywiódł lud Twój z niewoli egipskiej i wrócił do Ziemi Świętej, wróć nas do Ojczyzny naszej. Synu Zbawicielu, któryś umęczony i ukrzyżowany zmartwychwstał i królujesz w chwale, zbudź z martwych Ojczyznę naszą. Matko Boska, którą ojcowie nasi nazwali królową Polski i Litwy, zbaw Polskę i Litwę.

Święty Stanisławie, opiekunie Polski, módl się za nami;

Święty Kazimierzu, opiekunie Litwy, módl się za nami;

Święty Jozafacie, opiekunie Rusi, módl się za nami;

Wszyscy święci opiekunowie Rzeczypospolitej naszej, módlcie się za nami.

Od niewoli moskiewskiej, austriackiej i pruskiej, wybaw nas, Panie;

Przez męczeństwo trzydziestu tysięcy rycerzy barskich poległych za Wiarę i Wolność, wybaw nas, Panie;

Przez męczeństwo dwudziestu tysięcy obywateli Pragi wyrzniętych za Wiarę i Wolność, wybaw nas, Panie;

Przez męczeństwo młodzieńców Litwy zabitych kijami, zmarłych w kopalniach i na wygnaniu, wybaw nas, Panie;

Przez męczeństwo obywateli Oszmiany wyrzniętych w kościołach Pańskich i w domach, wybaw nas, Panie;

Przez męczeństwo żołnierzy zamordowanych w Fischau przez Prusaków, wybaw nas, Panie;

Przez męczeństwo żołnierzy zaknutowanych w Kronstademie przez Moskali, wybaw nas, Panie;

Przez krew wszystkich żołnierzy poległych w wojnie za Wiarę i Wolność, wybaw nas, Panie;

Przez rany, łzy i cierpienia wszystkich niewolników, wygnańców i pielgrzymów polskich, wybaw nas, Panie;

O wojnę powszechną za wolność ludów, prosimy Cię, Panie;

O broń i orły narodowe, prosimy Cię, Panie;

O śmierć szczęśliwą na polu bitwy, prosimy Cię, Panie;

O grób dla kości naszych w ziemi naszej, prosimy Cię, Panie;

O niepodległość, całość i wolność Ojczyzny naszej, prosimy Cię, Panie.

W imię Ojca i Syna i Ducha Świętego. – Amen.

POLONIA RESTITUTA
POLSKIE DROGI DO NIEPODLEGŁOŚCI

POLONIA RESTITUTA
POLAND'S INDEPENDENCE EFFORTS

Katalog wystawy pod redakcją
Romana F. Kochanowicza i Tadeusza Skoczka

Exhibition Catalogue edited by
Roman F. Kochanowicz and Tadeusz Skoczek

Opinogóra – Warszawa 2017

Opinogóra – Warsaw 2017

Scenariusz wystawy:

Roman F. Kochanowicz, Jolanta Niklewska, Leszek Nowaliński, Tadeusz Skoczek

Autorzy tekstów:

*Magdalena Bral, Roman F. Kochanowicz, Jolanta Niklewska, Leszek Nowaliński,
Tadeusz Skoczek, Beata Woźniak*

Tłumaczenie na język angielski:

*Hanna Szulczewska
Magdalena Iwińska*

Współpraca:

Aldona Łyszkowska

Fotografie:

Michał Krzyżanowski

DTP:

Wanda Mierzejewska

Redakcja techniczna:

Marzena Milewska

Na okładce:

*„Kołacz Królewski, czyli alegoria rozbioru Polski w 1772 r.”,
Nicolas Noël Le Mire wg Jeana-Michela Moreau, 1773*

Wystawa oraz katalog zostały sfinansowane ze środków
Samorządu Województwa Mazowieckiego

Mazowsze.
serce Polski

ISBN 978-83-942496-8-7

ISBN 978-83-65439-30-7

Druk:

*Drukarnia SPRINT s.c. K. Kuźniewski, R. Przybyszewski
06-400 Ciechanów, ul. Pułtуска 70, tel. 23 673-34 30*

Nakład:

500 sztuk

Słowo wstępne

Polonia Restituta, Polska Odrodzona – hasło to elektryzuje nas od prawie stu lat. Polska odzyskała w 1918 roku niepodległość, wolność i niezależność. Marzenie całych pokoleń stało się faktem. Stawało się faktem. Proces ten trwał wiele lat. Przez 123 lata niewoli Polacy nie zapomnieli o niepodległości, walczyli o nią w przeróżny sposób: na polach walki, ale też rozwijając przemysł, w powstaniach, ale też w rozwijaniu gospodarki. Różne były owe drogi prowadzące do wymarzonej wolności, nieraz kręte i niepozbawione wewnętrznych sporów i polemik. „O wojnę powszechną za wolność ludów” prosił Adam Mickiewicz. Życzenie naszego wieszczki wypowiedziane w imieniu Narodu spełniło się w 1914 roku. Jego *Litania Pielgrzymka*, stosunkowo mało znana i cytowana wyłącznie przy wołanym wyżej wersem, jest też doskonałym przypomnieniem polskich walk narodowowyzwoleńczych:

„O wojnę powszechną za wolność ludów, prosimy Cię, Panie;
O broń i orły narodowe, prosimy Cię, Panie;
O śmierć szczęśliwą na polu bitwy, prosimy Cię, Panie;
O grób dla kości naszych w ziemi naszej, prosimy Cię, Panie;
O niepodległość, całość i wolność Ojczyzny naszej, prosimy Cię, Panie”.

W ten religijno-patriotyczny sposób kończył Adam Mickiewicz zapomniane współcześnie *Księgi Narodu i Pielgrzymstwa Polskiego*.

Przypomniał *Litanię pielgrzymką* prawie czterdzieści lat temu Bogdan Poręba, w patriotycznym filmie zatytułowanym właśnie *Polonia Restituta* (1980), przypomniał przejmującą kompozycją Czesława Niemena w jego niepowtarzalnym wykonaniu.

Równie żarliwie modlił się nasz wieszcz narodowy w *Modlitwie Pielgrzyma*:

„Panie Boże wszechmogący! Dzieci Narodu wojennego wznoszą ku Tobie ręce bezbronne z różnych kopców świata. Wołają do Ciebie z głębi kopalni syberyjskich i ze śniegów kamiczackich, i ze stepów Algieru, i z Francji, ziemi cudzej. A w Ojczyźnie naszej, w Polsce wiernej Tobie, nie wolno jest wołać do Ciebie; i starcy nasi, kobiety i dzieci modlą się do Ciebie w skrytości, myślą i łzami. Boże Jagiellonów! Boże Sobieskich, Boże Kościuszków! Zlituj się nad Ojczyzną naszą i nad nami. Pozwól nam modlić się znowu do Ciebie obyczajem przodków, na polu bitwy, z bronią w ręku, przed ołtarzem zrobionym z bębnow i dział, pod baldachimem zrobionym z orłów i chorągwi naszych; a rodzinie naszej pozwól modlić się w kościołach miast naszych i wiosek naszych, a dzieciom na grobach naszych. A wszakże niech się stanie nie nasza wola, ale Twoja”.

Wymodlona wojna powszechna nadeszła, wolność należało sobie jednak wywalczyć, nie tylko na polach bitewnych. Nie było jednego sposobu, jednej recepty na upragnioną Niepodległość.

Te ważne drogi do Niepodległości wiodły od Konfederacji Barskiej, przez Insurekcję Kościuszkowską, Legiony Polskie we Włoszech i Wojny Napoleońskie, Powstanie Listopadowe i Powstanie Styczniowe. Przełom XIX i XX wieku przyniósł nowe nadzieje. Powstawać zaczęły w Galicji tajne i jawne stowarzyszenia wojskowe i paramilitarne, rodzić się zaczęła narodowa świadomość klasy chłopskiej.

Mazowieckie obchody Roku Niepodległości inaugurujemy 12 listopada 2017 roku w Opinogórze.

Roman Kochanowicz
Dyrektor Muzeum Romantyzmu
w Opinogórze

Tadeusz Skoczek
Dyrektor Muzeum Niepodległości
w Warszawie

Introduction

Polonia Restituta – Revived Poland – is the message that has been thrilling us for almost a century. In 1918, Poland regained independence, freedom, and sovereignty. The dream of so many generations had come true. It was coming true. The process had taken long. Over the 123 years of bondage, Poles had not forgotten independence: they fought for it in most varied ways: on battlefields, but also developing industry, in uprisings, while expanding economy as well. Different were the ways leading to the dreamt of freedom: sometimes winding and bearing traces of internal arguments and polemics. "Grant us a universal war for the freedom of the peoples", begged Adam Mickiewicz. The desire of our national bard, pronounced on behalf of the Nation, came true in 1914. His *Pilgrim's Litany*, relatively little known and only popular in the above-quoted verse, serves at the same time as a perfect recollection of Polish fights for national liberation:

Grant us, oh, Lord, we beseech Thee, a universal war for the freedom of the peoples,

Grant us, oh, Lord, we beseech Thee, arms and national eagles;

Grant us, oh, Lord, we beseech Thee, joyful death on battlefield:

Grant us, oh, Lord, we beseech Thee, a grave in our land for our ashes;

Grant us, oh, Lord, we beseech Thee, entity and freedom of our Homeland". (*transl. M. Iwińska*)

Such was the religious and patriotic ending Adam Mickiewicz put to the forgotten *Books and the Pilgrimage of the Polish Nation*

The *Pilgrim's Litany* was recalled almost 40 years ago by Bogdan Poręba in his patriotic film bearing this

meaningful title *Polonia Restituta* (1980) – he brought it back to the public in the emotional composition of Czesław Niemen and his unique interpretation.

Mickiewicz spoke equally fervently in the *Pilgrim's Prayer*:

'Oh, Lord, Almighty! The children of the war Nation raise their helpless hands to Thee from all the corners of the world. They call to Thee from the depths of Siberian mines and the Kamchatka snows, from Algerian steppes, and from France, from alien land. In our Homeland, in Poland that is faithful to Thee, people are not free to address Thee: our elders, women and children, pray to Thee in secret, in thought and with tears. Oh, Lord of the Jagiellons! Lord of the Sobieskis! Lord of the Kościuszkos! Have mercy on our Homeland and us. Grant us the privilege of praying to Thee like our Forefathers did, on battlefield, with arms, before an altar made of drums and canons, under the canopy made of eagles and standards; may our family pray in churches in our towns and villages, and may our children pray on our tombs! Lord, may Thy will be done, not ours!' (*transl. M. Iwińska*)

The so ardently prayed for universal war came, though Poles had to fight for their freedom not only on battlefield. There was no single means, no single recipe to attain the desired Independence.

Those major ways to Independence led across the Bar Confederation, the Kościuszko Uprising, Polish Legions in Italy and Napoleonic Wars, November and January Uprisings. The turn of the 19th and 20th century yielded new hopes. Clandestine and official military and paramilitary organizations were formed in Galicia; peasants felt an awakening of their national identity.

The Mazovain celebrations of the Independence Year are launched in Opinogóra on 12 November 2017.

Roman Kochanowicz

Director of the Museum of Romanticism
in Opinogóra

Tadeusz Skoczek

Director of the Museum of Independence
in Warsaw

Konfederacja barska (1768–1772) The Bar Confederation (1768–1772)

Konfederacja barska (1768–1772) była zbrojnym związkiem szlachty polskiej, pod przywództwem Michała Hieronima Krasieńskiego i Józefa Pułaskiego w obronie niepodległości Rzeczypospolitej, zawiązanym w Barze na Podolu 29 lutego 1768 r. Celem było zniesienie wszystkich ustaw od 1764 r. oraz detronizacja Stanisława Augusta i wprowadzenie na tron Wettinów. Przez niektórych historyków uważana jest za pierwsze polskie powstanie narodowe.

Ogólną nazwą konfederacji barskiej określa się 66 lokalnych konfederacji Korony i Litwy, których przedstawiciele tworzyli zorganizowany pod koniec października 1769 r. naczelny organ władzy zwany Generalnością. W 1770 r. Generalność ogłosiła akt bezkrólewia, a w 1771 r. konfederaci dokonali próby porwania Stanisława Augusta Poniatowskiego. W czteroletnich walkach konfederatów z wojskami rosyjskimi przeważały klęski. Sukcesy były nieliczne (obrona Częstochowy, Tyńca, Lanckorony). Mocarstwa sąsiednie wykorzystały konfederację barską, aby oskarżyć Polskę o anarchię i dokonać jej I rozbioru.

The Bar Confederation (1768–1772) was an armed conspiracy of Polish nobility, commanded by Michał Hieronim Krasieński and Józef Pułaski, meant to defend the independence of the Polish-Lithuanian Commonwealth, and established at Podolia's Bar on 29 February 1768. Their attempt was to abolish all the laws enacted since 1764 and bring down King Stanisław Augustus in order to enthrone the Wettins. Some historians consider it to have been the first Polish national uprising.

The general term of the "Bar Confederation" serves to define 66 local confederations in the Crown and Lithuania whose representatives established a supreme authority institution called the General States in late October 1769, which in 1770 declared an interregnum act, while in 1771, the confederates attempted to kidnap Stanislaus Augustus Poniatowski. Over the course of the four-year battles of the confederates against Russian troops, the first were mainly defeated. Confederation's victories were scarce: the defence of Częstochowa, Tyńiec, and Lanckorona. The neighbouring superpowers used the Bar Confederation as an excuse to accuse Poland of anarchy and perform its first partition.

Fragment ekspozycji pt. „Konfederacja barska (1768–1772)”

Fragment of an exhibition “The Bar Confederation (1768–1772)”

Michał Hieronim Krasiński (1712–1784),
 marszałek konfederacji barskiej
Muzeum Romantyzmu w Opinogórze

Michał Hieronim Krasiński (1712–1784),
 Marshal of the Bar Confederation
Museum of Romanticism in Opinogóra

Antoni Brodowski
 Portret Michała Krasińskiego (1712–1784),
 marszałka generalnego Konfederacji Barskiej
 1828–1830
Muzeum Narodowe w Warszawie

Antoni Brodowski
 Portrait of Michał Krasiński (1712–1784),
 Marshal General of the Bar Confederation
 1828–1830
National Museum in Warsaw

January Suchodolski
Marszałek konfederacji barskiej Michał Hieronim
Krasieński przyjmuje dostojnika tureckiego
Domena publiczna

January Suchodolski
Marshall of the Confederation of Bar Michał Hieronim
Krasieński takes a Turkish dignitary
Public domain

Antoni Brodowski
Portret bp. Adama Stanisława Krasińskiego
ok. 1823 r.
Muzeum Narodowe w Warszawie

Antoni Brodowski.
Portrait of Bishop Adam Stanisław Krasiński
ca 1823
National Museum in Warsaw

Juliusz Kossak
Pułaski pod murami Częstochowy
Muzeum Kazimierza Pułaskiego w Warce

Juliusz Kossak
Pułaski Defending Częstochowa
Museum in Warka

Insurekcja kościuszkowska

Kościuszko uprising

Insurekcja kościuszkowska to polskie powstanie narodowe przeciw Rosji i Prusom w 1794 r., na którego czele jako naczelnik stanął Tadeusz Kościuszko. 24 marca 1794 r. zaprzysiął on na Rynku w Krakowie akt powstania, a 4 kwietnia 1794 r. wojska Kościuszki pokonały Rosjan pod Raclawicami. 7 maja 1794 r. Kościuszko pod Połańcem ogłosił uniwersał, na mocy którego chłopci uczestniczący w powstaniu mieli otrzymać wolność osobistą. 10 października 1794 r. wojska rosyjskie rozbiły wojska polskie pod Maciejowicami, a 4 listopada zdobyły szturmem Pragę i dokonały rzezi ludności. Następnego dnia stolica poddała się bez walki.

Kościuszko uprising was the 1794 Polish national uprising against Russia and Prussia, led by Tadeusz Kościuszko. Having taken the oath in Cracow's Main Market Square on 24 March 1794, already on 4 April 1794 he commanded his troops to defeat the Russians at Raclawice. On 7 May 1794, Kościuszko issued an act that was called "Proclamation of Połaniec", abolishing serfdom of those peasants who would join the Uprising. On 10 October 1794, Russian troops defeated the Poles at Maciejowice, storming Praga on 4 November, and slaughtering the residents. The following day, Warsaw surrendered without a fight. Michał Hieronim Krasiński (1712–1784), Marshal of the Bar Confederation.

Fragment ekspozycji pt. „Insurekcja kościuszkowska”

Fragment of an exhibition “Kościuszko uprising”

Posąg Tadeusza Kościuszki
XIX wiek, Pierre-Jean David d'Angers
Muzeum Narodowe w Warszawie

Statue of Tadeusz Kościuszko
19th c., Pierre-Jean David d'Angers
National Museum in Warsaw

Wojciech Kossak
Przysięga Kościuszki na Rynku w Krakowie
w dniu 24 marca 1794 r.
1911
Muzeum Romantyzmu w Opinogórze

Wojciech Kossak
Kościuszko's Oath at Cracow's Market
Square on 24 March 1794.
1911
Museum of Romanticism in Opinogóra

Konstytucja i rozbiory

Constitution and partitions

W latach 1788–1792 obradował Sejm Czteroletni w Warszawie, który miał przynieść długo oczekiwane reformy w państwie. 3 maja 1791 r. uchwalono Konstytucję, która wprowadzała monteskiuszowski trójpodział władzy. W wyniku kryzysu wewnętrznego i interwencji państw ościennych oraz nieudanego powstania kościuszkowskiego i przegranej wojny Polski z Prusami i Rosją, doszło do III rozbioru. W 1795 r. państwo polskie ostatecznie utraciło suwerenność. Król Stanisław August Poniatowski 25 listopada abdykował. Armia została rozwiązana, skarbcze w Warszawie oraz na Wawelu zostały splądrowane. Na terenach wcielonych do nowych państw zapanował chaos. Rozpoczęła się rusyfikacja i germanizacja urzędów oraz edukacji.

In 1788–1792, the session of the Great Sejm, meant to yield a long-awaited reform in the country, was held in Warsaw. On 3 May 1791, a Constitution was adopted introducing Montesquieu's three-partite separation of powers. However, as a result of the internal crisis, intervention of the neighbouring countries, and the war Poland had lost to Prussia and Russia, the third partition of Poland was conducted. In 1795, Poland's sovereignty was lost, with King Stanislaus Augustus Poniatowski abdicating on 25 November. The Polish army was dissolved, and the treasuries in Warsaw and at the Wawel plundered. Chaos began to reign in the lands incorporated into the new states. The Russification and Germanisation process of offices and educational system began.

Fragment ekspozycji pt. „Konstytucja i rozbiory”

Fragment of an exhibition “Constitution and partitions”

Kołacz Królewski, czyli alegoria rozbioru Polski w 1772 r.,
Nicolas Noël Le Mire wg Jeana Michaela Moreau
1773
Domena publiczna

The Royal Cake, namely the allegory of Poland's partition
in 1772, Nicolas Noël Le Mire after Jean-Michael Moreau
1773
Public domain

Legiony Polskie we Włoszech

Polish Legions in Italy

W ogarniętej rewolucyjnymi hasłami Francji polscy patrioci upatrywali wskrzesicieli Polski. Naród francuski pod koniec XVIII w. obalił monarchię i powołał republikę. Austria oraz Prusy rozpoczęły przeciwko młodej republice wojnę. Wkrótce do koalicji wrogów republikańskiej Francji dołączyła Rosja. Jednym z sojuszników Francji stali się Polacy, walczący w Legionach utworzonych z inicjatywy Jana Henryka Dąbrowskiego we Włoszech. Polskie formacje wojskowe walczyły u boku wojsk francuskich i włoskich w l. 1797–1807. Kolejno zawierane pokoje (17 października 1797 r. w Campo Formio i 9 lutego 1801 r. w Luneville) stanowiły gorzkie rozczarowanie dla Legionów. Część legionistów opuściła szeregi na znak protestu wobec prowadzonej francuskiej polityki. Pozostała część wojska została przekształcona w trzy półbrygady. Dwie z nich pozostały na żołdzie włoskiego Królestwa Etrurii, a trzecią po wcieleniu do wojska francuskiego, wysłano na San Domingo do walki z tubyleczą ludnością. W 1802 r. Francuzi wysłali tam również drugą półbrygadę. Z 6000 legionistów ok. 4000 poległo lub zmarło z chorób, a zaledwie 330 powróciło do Francji. Nadwyrężyło to ideę legionową i osłabiło wiarę we Francję i w Napoleona.

Polish patriots saw potential resuscitators of Poland in France where a far-reaching revolutionary moodspreading. In the late 18th century, the French people, having overthrown the monarchy, established a republic. Austria and Prussia declared a war against the newly established state. Soon, Russia joined the coalition of countries hostile to republican France. Poles became some of France's allies, fighting in the Legions formed at Jan Henryk Dąbrowski's instigation in Italy. Polish troops fought alongside the French and Italian ones in 1797–1807. However, subsequent peace treaties (in Campo Formio on 17 October 1797 and Luneville on 9 February 1801) yielded bitter disappointment to the Legions. Some legionaries left the service in protest against French policies. The remaining group was restructured into three demi-brigades, two of them remaining in the pay of the Italian Kingdom of Etruria, while the third, incorporated into the French army, was sent to Saint Domingue to pacify the native population. In 1802, the French also transferred another demi-brigade there. Out of 6,000 legionaries around 4,000 were killed or died of different diseases, and merely 330 returned to France. This strongly undermined the idea of the Legions and eroded the trust in France and Napoleon.

Fragment ekspozycji pt. „Legiony Polskie we Włoszech”
Fragment of an exhibition “Polish Legions in Italy”

Jean Henri Dombrowski
 James Hopwood wg pierwowzoru M. Stachowicza
 Rycina, ok. 1835–1837
 Muzeum Romantyzmu w Opinogórze

Jean Henri Dombrowski
 James Hopwood after M. Stachowicz
 Print, ca 1835–1837
 Museum of Romanticism in Opinogóra

„Pieśń Legionów (Jeszcze Polska nie zginęła)
 z ilustracjami Juliusza Kossaka i wstępnym słowem
 Stanisława Schnür-Peplowskiego”
 1895–1897
 Muzeum Narodowe w Warszawie

“Song of the Polish Legions (Poland Has Not Yet Perished)
 with Juliusz Kossak's illustrations and preface by
 Stanisław Schnür-Peplowski”
 1895–1897
 National Museum in Warsaw

Okres napoleoński

Napoleonic era

W 1806 r. Napoleon I zaatakował Prusy. Bitwy pod Jeną oraz Auerstedt doprowadziły do klęski Prus. W lipcu 1807 r. został zawarty pokój w Tylży. Powstało Księstwo Warszawskie ze stolicą w Warszawie, które w większości składało się z ziem pochodzących z zaboru pruskiego. W 1809 r. Księstwo zostało zaatakowane przez korpus austriacki. Po zwycięstwie pod Raszynem oddziały ks. Józefa Poniatowskiego opuściły Warszawę. Kampania galicyjska Poniatowskiego doprowadziła do przyłączenia znacznej części Galicji łącznie z Krakowem do terytorium Księstwa Warszawskiego.

Przy boku francuskiej Wielkiej Armii służyli polscy piechurzy oraz kawalerzyści w oddziałach Legii Nadunajskiej, przemianowanej później na Legię Nadwiślańską. W Warszawie rozpoczęto formowanie pułku Szwoleżerów Gwardii dowodzonego przez pułkownika Wincentego Krasińskiego. Szwoleżerowie walczyli pod Somosierrą i Wagram. Po wydarzeniach 1812 r. Napoleon wycofał się z terytorium Księstwa Warszawskiego. Największa bitwa, zakończona klęską wojsk Napoleona, miała miejsce pod Lipskiem w 1813 r. Zginął wówczas ks. Józef Poniatowski.

In 1806, Napoleon I attacked Prussia. The Battles of Jena and Auerstedt led to Prussia's defeat. In July 1807, as a result of the Treaty of Tilsit, the Duchy of Warsaw with the capital in Warsaw, made up entirely of the Prussian-partition territory, was created. In 1809, the Duchy was attacked by an Austrian corps. Following the victory at Raszyn, Prince Józef Poniatowski's troops left Warsaw. Poniatowski's Galician campaign led to incorporating a substantial part of Galicia, including Cracow, into the Duchy of Warsaw.

Alongside the Great Army there were Polish infantry and cavalrymen in the Danube Legion, later renamed the Legion of the Vistula. In Warsaw, the formation of the Polish Light Cavalry Regiment of the Imperial Guards under Colonel Wincenty Krasiński was initiated. The Polish Light Cavalry fought at Somosierra and Wagram. Following the 1812 developments, Napoleon withdrew from the territory of the Duchy of Warsaw. The biggest battle, culminating in Napoleon's troops' defeat, was fought at Leipzig in 1813; in the course of that Prince Józef Poniatowski perished.

Fragment ekspozycji pt. „Okres napoleoński”

Fragment of an exhibition “Napoleonic era”

Napoleon Le Grand
wg Jacques'a Louis'a David'a
Muzeum Romantyzmu w Opinogórze

Napoleon Le Grand
after Jacques Louis David
Museum of Romanticism in Opinogóra

Więńczysław Pyrzanowski
Szwależer Pułku Lekkokonnego Gwardii Cesarskiej
2011
Muzeum Romantyzmu w Opinogórze

Więńczysław Pyrzanowski
Chéveau-leger
2011
Museum of Romanticism in Opinogóra

Stanisław Bagiński
Atak Szwadronu Pułku Polskiej Gwardii
Cesarza Napoleona w bitwie pod Peterswalde
18 września 1813
1936
Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie

Stanisław Bagiński
Polish Lancers in the Battle of Peterswalde
18 September 1813
1936
Polish Army Museum

Louis-François Lejeune
 Bitwa pod Marengo, 1806
 Muzeum Romantyzmu w Opinogórze

Louis-François Lejeune
 Battle of Marengo, 1806
 Museum of Romanticism in Opinogóra

Portret Napoleona I w Malmaison
 wg Jeana-Baptiste Isabey'a, 1834
 Zbiory Piotra Witt'a

Portrait of Napoleon at Malmaison
 after Jean-Baptiste Isabey, 1834
 Piotr Witt's Collection

Portret cara Aleksandra I
poł. XIX w.
Muzeum Romantyzmu w Opinogórze

Portrait of Tsar Alexander I
Mid-19th c.
Museum of Romanticism in Opinogóra

Portret zbiorowy uczestników
Kongresu Wiedeńskiego 1814–1815
poł. XIX w.
Muzeum Literatury w Warszawie

Collective portrait of the participants
of the Congress of Vienna 1814–1815
Mid-19th c.
Museum of Literature in Warsaw

Powstanie listopadowe November uprising

Po upadku Napoleona i na mocy układów kongresu wiedeńskiego z okrojonych terenów Księstwa Warszawskiego utworzono Królestwo Polskie. Do powstania listopadowego ustrój określała konstytucja okrojowana przez cara Aleksandra I. Jego następca car Mikołaj I łamał postanowienia konstytucji, co stało się oprócz dążeń niepodległościowych Polaków przyczyną wybuchu powstania listopadowego. Powstańcy odnieśli zwycięstwa pod Stoczkiem, Grochówem, Dębem Wielkim, Iganiami. Bitwa pod Ostrołką zakończyła się klęską wojsk polskich. We wrześniu 1831 r. Warszawa skapitulowała. Po jego upadku Królestwo Polskie na mocy Statutu Organicznego utraciło odrębność i stało się integralną częścią Cesarstwa Rosyjskiego. Nastąpiły liczne aresztowania, konfiskaty majątków i zsyłanie powstańców na Syberię.

Following Napoleon's defeat and on the grounds of the treaties of the Congress of Vienna, the Kingdom of Poland was created out of the trimmed territories of the Duchy of Warsaw. Until the November Uprising its political system had been defined by the Constitution imposed by Tsar Alexander I. His successor Tsar Nikolai I violated the Constitution, which triggered Poles' independence aspirations that led to the outbreak of November Uprising. The insurgents won the battles of Stoczek, Grochów, Dębe Wielkie, and Iganie. It was in the Battle of Ostrołęka that the Polish troops were defeated. Warsaw surrendered in September 1831. In the aftermath of the Uprising's demise the Kingdom of Poland was stripped of its autonomy, becoming an integral part of the Russian Empire in compliance with the Organic Statute. Insurgents' arrests, their property confiscation, and exile to Siberia followed.

Fragment ekspozycji pt. „Powstanie listopadowe”
Fragment of an exhibition “November uprising”

Sztych oprawny kolorowany „Emilia Plater”

Stęczyński Maciej Bogusz, Piller Piotr, Gorgovich Jędrzej
Lwów, 1848

Muzeum Romantyzmu w Opinogórze

Pod portretem umieszczono sygnatury autora, wydawcy, zakładu litograficznego oraz życiorys Emilii Plater zakończony fragmentem wiersza Adama Mickiewicza: „O Platerównie męstwie i czynach / Wspominać będą ziomkowie ziomkom / Ojcowie dzieciom, dzieci potomkom”.

Coloured framed print “Emilia Plater”

Stęczyński Maciej Bogusz, Piller Piotr, Gorgovich Jędrzej
Lvov, 1848

Museum of Romanticism in Opinogóra

Below the portrait there are signatures of the author, publishers, and the lithography workshop, accompanied by Emilia Plater’s biography, ending with Adam Mickiewicz’s poem: “Of Plater’s deeds and courage / People will spread tales around / Fathers telling children, children their children, so will they abound”.

Leon Cogniet. Praga 1831
1831

Muzeum Romantyzmu w Opinogórze

Leon Cogniet. Warsaw’s Praga District 1831
1831

Museum of Romanticism in Opinogóra

Powstanie styczniowe January uprising

Sytuacja Polaków w zaborze rosyjskim po upadku powstania listopadowego pogarszała się. Ziemie Królestwa zostały bezpośrednio włączone do Cesarstwa, zlikwidowano polską armię, a sprawujący w kraju władzę namiestnicy wprowadzali bezkompromisowo dyrektywy płynące z Petersburga. W l. 1860–1861 ludność Warszawy masowo uczestniczyła w patriotycznych manifestacjach oraz mszach za Ojczyznę. Na początku 1863 r. władze rosyjskie zarządziły przymusową brankę (pobór) do wojska carskiego. Powstanie wybuchło w nocy z 22 na 23 stycznia 1863 r. Walki trwały na terytorium Królestwa Polskiego i Litwy. Powstaniem kierował tajny rząd, na którego czele stał dyktator. Rząd powstańczy zbierał podatki, prowadził politykę zagraniczną, zabiegał o wsparcie powstańców przez Francję i Wielką Brytanię. Ostatnim dyktatorem powstania był Romuald Traugutt. W 1867 r. zniesiono resztki autonomii Królestwa, jego nazwa została zmieniona na Kraj Nadwiślański.

Following the suppression of the November Uprising, the situation of Poles in the Russian partition deteriorated. The territory of the Kingdom of Poland having been incorporated directly into the Empire, the Polish army was dissolved, while subsequent governors of Poland ruthlessly implemented the directives that came from Sankt Petersburg. In 1860–1861, the population of Warsaw participated in giant patriotic manifestations and Masses said for the Homeland. In early 1863, the Russian authorities called an impressment into the tsarist army. An uprising broke out on the night of 22 January 1863. Battles were fought on the territory of the Kingdom of Poland and Lithuania. The Uprising was directed by an underground government headed by a dictator, which collected taxes, conducted foreign policy, encouraged the support of France and Great Britain for the insurgents. Romuald Traugutt was the Uprising's last dictator. In 1867, with the remains of the Kingdom's autonomy having been abolished, it was renamed the Vistula Land.

Fragment ekspozycji pt. „Powstanie styczniowe”
Fragment of an exhibition “January uprising”

Artur Grottger
Kucie kos
Cykl Polonia, 1863 r.
Muzeum Romantyzmu w Opinogórze

Artur Grottger
Forging Scythes
Polonia Cycle, 1863
Museum of Romanticism in Opinogóra

Artur Grottger
Bitwa
Cykl Polonia, 1863 r.
Muzeum Romantyzmu w Opinogórze

Artur Grottger
Battle
Polonia Cycle, 1863
Museum of Romanticism in Opinogóra

Artur Grottger
 Żalobne wieści
 Cykl Polonia, 1863 r.
 Muzeum Romantyzmu w Opinogórze

Artur Grottger
 Mourning News
 Polonia cycle, 1863
 Museum of Romanticism in Opinogóra

Artur Grottger
 Na pobojuwisku
 Cykl Polonia, 1863 r.
 Muzeum Romantyzmu w Opinogórze

Artur Grottger
 Impressment
 Polonia Cycle, 1863
 Museum of Romanticism in Opinogóra

Na ziemiach polskich na początku XX w. The Polish Territories at the Beginning of the 20th century

Pod koniec XVIII w. państwo polskie zniknęło z mapy Europy rozebrane przez trzy mocarstwa ościenne: Rosję, Prusy i Austrię. Polacy nie pogodzili się nigdy z tym stanem rzeczy tworząc organizacje niepodległościowe i wzniesając akcje militarne przeciwko zaborcom. Najsilniejszy ruch wywoleńczy rozwijał się w zaborze rosyjskim, gdzie wybuchły bez powodzenia trzy powstania zbrojne. Próba osłabienia rosyjskiego samodzielnictwa był też aktywny udział polskich środowisk w rewolucji 1904–1908.

Napięcie stosunków między mocarstwami zaborczymi i spodziewany wybuch światowego konfliktu uaktywniły polskie środowiska polityczne. Na terenie zaboru austriackiego plany niepodległościowe w oparciu o Austro-Węgry uosabiała powstała w 1912 r. Komisja Tymczasowych Skonfederowanych Stronnictw Niepodległościowych, która kierowała utworzonymi w latach 1908–1913 organizacjami paramilitarnymi: Związkiem Strzeleckim, Drużynami Bartoszewskimi, Drużynami Polowymi „Sokoła” i in. Ich komendantem głównym został mianowany Józef Piłsudski.

W zaborze rosyjskim noszącym nazwę Królestwa Polskiego, a także w zaborze pruskim wiodącym ugrupowaniem było Stronnictwo Narodowo-Demokratyczne kierowane przez Romana Dmowskiego, które plany restytucji państwa polskiego wiązało z sojuszem z Rosją.

At the end of the 18th century the Polish state disappeared from the map of Europe, partitioned by the three neighbouring powers: Russia, Prussia and Austria. The Poles never accepted this status quo; they set up independence organizations and took military action against the occupying powers. The most intense liberation movement developed under the Russian partition, where three unsuccessful armed risings broke out. Another attempt to weaken the Russian rule was an active participation of the Polish groups in the Revolution of 1904–1908.

Tense relations between the partitioning powers and an expected outbreak of a world conflict mobilized the Polish political circles. Under the Austrian occupation, the aspirations to independence, associated with the Austro-Hungarian Empire, led to the establishment of the Commission of Provisional Confederated Independence Parties in 1912. The Commission took charge of the paramilitary organizations, set up between 1908 and 1913, namely the Riflemen's Union, peasant squads called *Drużyny Bartosze*, *Sokół* field squads, and others. Józef Piłsudski was appointed their commander-in-chief.

On the Polish territories under the Russian occupation, called the Congress Kingdom of Poland, as well as under the Prussian partition, the leading political group was the National Democratic Party, headed by Roman Dmowski, whose plans of restitution of the Polish state envisaged an alliance with Russia.

Fragment ekspozycji pt. „Na ziemiach polskich na początku XX w.”

Fragment of an exhibition “On the Polish Territories at the Beginning of the 20th century”

Sybirak
Ol., pł., mal. J. Malczewski
Muzeum Niepodległości w Warszawie

Siberian deportee
Oil on canvas, by J. Malczewski
Independence Museum in Warsaw

Wypad partyzantów 1863
Ol., pł., mal. J. Ryszkiewicz, 1893
Muzeum Niepodległości w Warszawie

Sortie 1863
Oil on canvas, by J. Ryszkiewicz, 1893
Independence Museum in Warsaw

Niedziela w kopalni
Ol., pł., mal. J. Malczewski, 1884
Muzeum Niepodległości w Warszawie

Sunday in the Mine
Oil on canvas, by J. Malczewski, 1884
Independence Museum in Warsaw

Nareszcie wojna! War, at Last!

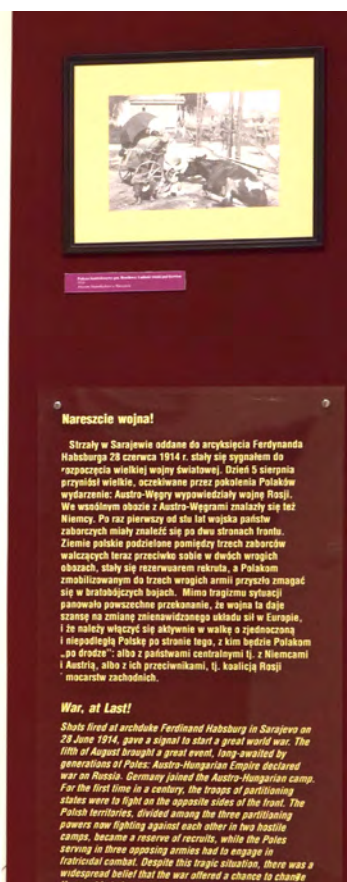
Strzały w Sarajewie oddane do arcyksięcia Ferdynanda Habsburga 28 czerwca 1914 r. stały się sygnałem do rozpoczęcia wielkiej wojny światowej. Dzień 5 sierpnia przyniósł wielkie, oczekiwane przez pokolenia Polaków wydarzenie: Austro-Węgry wypowiedziały wojnę Rosji. We wspólnym obozie z Austro-Węgrami znalazły się też Niemcy. Po raz pierwszy od stu lat wojska państw zaborczych miały znaleźć się po obu stronach frontu. Ziemie polskie podzielone pomiędzy trzech zaborców walczących teraz przeciwko sobie w dwóch wrogich obozach, stały się rezerwuarem rekruta, a Polakom zmobilizowanym do trzech wrogich armii przyszło zmagać się w bratobójczych bojach. Mimo tragizmu sytuacji panowało powszechne przekonanie, że wojna ta daje szansę na zmianę znienawidzonego układu sił w Europie, i że należy włączyć się aktywnie w walkę o zjednoczoną i niepodległą Polskę po stronie tego, z kim będzie Polakom „po drodze”: albo z państwami centralnymi tj. z Niemcami i Austrią, albo z ich przeciwnikami, tj. koalicją Rosji i mocarstw zachodnich.

Shots fired at archduke Ferdinand Habsburg in Sarajevo on 28 June 1914, gave a signal to start a great world war. The fifth of August brought a great event, long-awaited by generations of Poles: Austro-Hungarian Empire declared war on Russia. Germany joined the Austro-Hungarian camp. For the first time in a century, the troops of partitioning states were to fight on the opposite sides of the front. The Polish territories, divided among the three partitioning powers now fighting against each other in two hostile camps, became a reserve of recruits, while the Poles serving in three opposing armies had to engage in fratricidal combat. Despite this tragic situation, there was a widespread belief that the war offered a chance to change the most hated system of powers in Europe, and the Poles, in their struggle for united and independent Poland, should stand on the side which would lead them to victory: either the Central States, i.e. Germany and Austria, or their opponents, i.e. the Russian coalition with Western powers.

Fragment ekspozycji pt. „Nareszcie wojna!”

Fragment of an exhibition “War, at Last!”

Nareszcie wojna!

Strzały w Sarajewie oddane do arcyksięcia Ferdynanda Habsburga 28 czerwca 1914 r. stały się sygnałem do rozpoczęcia wielkiej wojny światowej. Dzień 5 sierpnia przyniósł wielkie, oczekiwane przez pokolenia Polaków wydarzenie: Austro-Węgry wypowiedziały wojnę Rosji. We wspólnym obozie z Austro-Węgrami znalazły się też Niemcy. Po raz pierwszy od stu lat wojska państw zaborczych miały znaleźć się po obu stronach frontu. Ziemie polskie podzielone pomiędzy trzech zaborców walczących teraz przeciwko sobie w dwóch wrogich obozach, stały się rezerwuarem rekruta, a Polakom zmobilizowanym do trzech wrogich armii przyszło zmagać się w bratobójczych bojach. Mimo tragizmu sytuacji panowało powszechne przekonanie, że wojna ta daje szansę na zmianę znienawidzonego układu sił w Europie, i że należy włączyć się aktywnie w walkę o zjednoczoną i niepodległą Polskę po stronie tego, z kim będzie Polakom „po drodze”: albo z państwami centralnymi tj. z Niemcami i Austrią, albo z ich przeciwnikami, tj. koalicją Rosji i mocarstw zachodnich.

War, at Last!

Shots fired at archduke Ferdinand Habsburg in Sarajevo on 28 June 1914, gave a signal to start a great world war. The fifth of August brought a great event, long-awaited by generations of Poles: Austro-Hungarian Empire declared war on Russia. Germany joined the Austro-Hungarian camp. For the first time in a century, the troops of partitioning states were to fight on the opposite sides of the front. The Polish territories, divided among the three partitioning powers now fighting against each other in two hostile camps, became a reserve of recruits, while the Poles serving in three opposing armies had to engage in fratricidal combat. Despite this tragic situation, there was a widespread belief that the war offered a chance to change the most hated system of powers in Europe, and the Poles, in their struggle for united and independent Poland, should stand on the side which would lead them to victory: either the Central States, i.e. Germany and Austria, or their opponents, i.e. the Russian coalition with Western powers.

Podczas kontrofensywy gen. Brusilowa:
Ludność wioski pod Kowlem
1916
Muzeum Niepodległości w Warszawie

During Gen. Brusilov's counteroffensive:
Inhabitants of a village near Kowel
1916
Independence Museum in Warsaw

U boku Austro-Węgier i Niemiec On the side of Austro-Hungary and Germany

W zaborze austriackim dominowały stronnictwa, które opierały swe plany reaktywacji Polski niepodległej na taktycznym sojuszu z państwami centralnymi: Niemcami i Austro-Węgrami. Z chwilą wybuchu wojny Józef Piłsudski upatrując w Rosji głównego wroga niepodległości Polski, w tajemnicy przed Austriakami wysłał do Królestwa Polskiego 6 sierpnia 1914 r. w celu wywołania tam antyrosyjskiego powstania I Kompanię Kadrową strzelców, która jednak spotkała się z całkowitą obojętnością ludności polskiej zaboru rosyjskiego. W tej sytuacji podporządkował się Naczelnemu Komitetowi Narodowemu, który powstał w sierpniu w porozumieniu z władzami austriackimi, i objął powierzoną mu komendę 1 pułku, a następnie I Brygady Legionów Polskich, z którą walczył na froncie wschodnim w latach 1914–1916. 29 lipca 1916 r. rozczarowany polityką Austro-Węgier wobec polskich aspiracji złożył dymisję, która została przyjęta.

Tymczasem 5 listopada 1916 r. w imieniu cesarza Niemiec i Austrii został ogłoszony manifest proklamujący powstanie państwa polskiego bez określonych granic i podporządkowanego państwom centralnym. Jego celem było pozyskanie polskiego rekruta do topniejących armii, rzeczywistym skutkiem: odstąpienie od dotychczasowej solidarności państw zaborczych wobec Polski oraz postawienie sprawy polskiej na arenie międzynarodowej i przełamanie milczenia mocarstw zachodnich traktujących sprawę polską jako wewnętrzną sprawę Rosji. W wyniku aktu 5 listopada została w Warszawie powołana Tymczasowa Rada Stanu jako namiastka przedstawicielstwa polskiego. We wrześniu 1917 r. zastąpiły ją utworzone reskryptem cesarskim Rada Stanu i Rada Regencyjna. Radzie Stanu została podporządkowana Polska Siła Zbrojna (*Polnische Wehrmacht*), której dowódcą został gen. Tadeusz Rozwadowski.

Under the Austrian occupation dominated the parties which based their plans for independent Poland on a tactical alliance with the Central States, i.e. Germany and Austro-Hungary. Upon the outbreak of war, Józef Piłsudski, for whom Russia was the main enemy of the Polish independence, in secret from Austria, on 6 August 1914 sent there the First Cadre Company of riflemen with a mission to start an anti-Russian rising. However, it met with total indifference of the Polish population living under the Russian partition. In this situation Piłsudski subordinated himself to the Supreme National Committee, established in August in agreement with the Austrian authorities, and became a commander of the first regiment, and later, of the First Brigade of the Polish Legions, fighting on the eastern front between 1914 and 1916. On 29 July 1916, disillusioned with the Austro-Hungarian attitude towards the Polish aspirations, he resigned and his resignation was accepted.

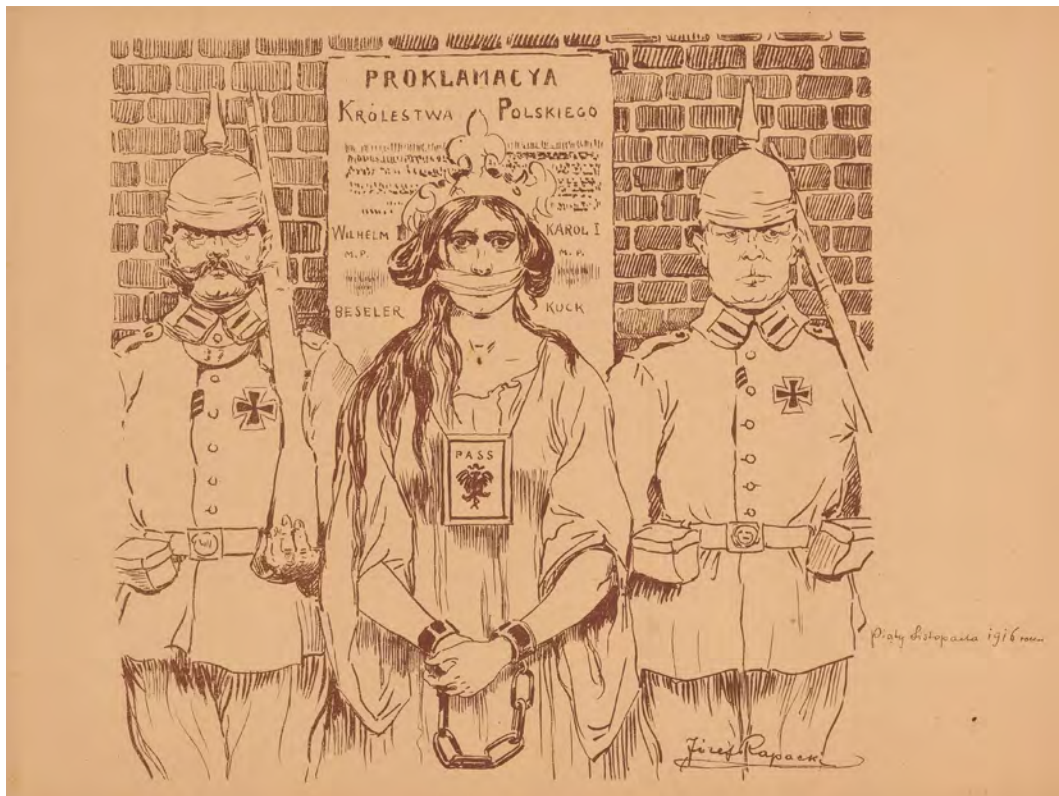
Meanwhile, on 5 November 1916, on behalf of the Emperors of Germany and Austria, a manifesto proclaiming the Polish State subordinated to the Central States, having no defined borders, was issued. The aim of it was to gain Polish recruits to support the thinning armies whereas the real effect was quite different: the partitioning states abandoned their solidarity against Poland and the Polish question was put on the international arena while the silence of western powers treating the Polish question as an internal Russian affair, was broken. Following the act of 5 November a Provisional State Council – a substitute of a Polish representation – was brought to life in Warsaw. In September 1917 it was replaced with the Council of State and Regency Council, established under a rescript issued by the Tsar. The Council of State was put in charge of the Polish army (*Polnische Wehrmacht*), under the command of gen. Tadeusz Rozwadowski.

Fragment ekspozycji pt. „U boku Austro-Węgier i Niemiec”

Fragment of an exhibition “On the side of Austro-Hungary and Germany”

Satyra na akt 5 listopada 1916 r.
Rys. J. Rapacki, 1916
Muzeum Niepodległości w Warszawie

Satire on the Act of 5th November 1916
Autolithograph by J. Rapacki, 1916
Independence Museum in Warsaw

Józef Piłsudski w drodze do katedry wawelskiej
na mszę z okazji ogłoszenia
aktu 5 listopada 1916 r.
Kraków, 8.11.1916
Muzeum Historii Fotografii w Krakowie

Józef Piłsudski on his way to the Wawel
Cathedral to attend the Holy Mass at the occasion
of the proclamation of the Act of 5th November 1916
Cracow, 8.11.1916
Museum of the History of Photography in Cracow

Przyjazd brygadiera J. Piłsudskiego do Warszawy
dnia 12-go Grudnia 1916 r.   Fot. SARYCISZ WOJCIK

Przyjazd Józefa Piłsudskiego do Warszawy
12 grudnia 1916 r.
Muzeum Niepodległości w Warszawie

Józef Piłsudski arriving in Warsaw
on 12 December 1916
Independence of Museum in Warsaw

Gubernator Królestwa Polskiego,
gen. Hans von Bessler dokonuje przeglądu oddziałów
Legionów Polskich na placu Saskim w Warszawie
w towarzystwie gen. Stanisława Szeptyckiego
Styczeń 1916
Muzeum Historii Fotografii w Krakowie

Governor of the Congress Kingdom,
Gen. Hans von Bessler inspects the Polish Legions
at Sasaki Square in Warsaw, accompanied
by Gen. Stanisław Szeptycki
January 1916
Museum of the History of Photography in Cracow

Oficerowie legionowi i sztab *Polnische Wehrmacht*:
w pierwszym rzędzie centralnie – gen. Hans von Bessler,
w drugim rzędzie drugi od lewej – por. Bolesław
Wieniawa-Długoszowski, adiutant Piłsudskiego
Warszawa, 1918
Muzeum Historii Fotografii w Krakowie

Officers of the Polish Legions and *Polnische Wehrmacht*
staff: first row, in the middle – Gen. Hans von Bessler,
second row, second from the left – Lieut. Bolesław
Wieniawa-Długoszowski, Piłsudski's adjutant
Warsaw, 1918
Museum of the History of Photography in Cracow

Polska Organizacja Wojskowa

The Polish Military Organization

Pod tą nazwą kryła się tajna organizacja wojskowa powstała w Warszawie w październiku 1914 r. z inicjatywy Józefa Piłsudskiego. Początkowo działała w Królestwie, następnie w Galicji, na Ukrainie i w Rosji. Jej głównym zadaniem w tym czasie była działalność wywiadowczo-dywersyjna przeciw Rosji. Po kryzysie przysięgowym w lipcu 1917 r. działała w konspiracji także przeciwko okupantom niemieckim i austriackim. Jej członkowie odegrali decydującą rolę w przejmowaniu władzy na terenie ziem polskich w latach 1918–1921 od wycofujących się zaborców. W ostatnich dniach października 1918 r. POW poparta przez społeczeństwo rozbroiła austriackie załogi w Galicji Zachodniej, w części Śląska Cieszyńskiego i w austriackiej strefie okupacyjnej w Królestwie, a dzięki jej wsparciu w Krakowie objęła władzę Polska Komisja Likwidacyjna. Przeciwwagę dla Rady Regencyjnej miał stanowić Tymczasowy Rząd Ludowy z Ignacym Daszyńskim na czele, który powstał 7 listopada pod osłoną oddziałów POW dowodzonych przez Rydza-Śmigłego. Członkowie POW ponadto rozbrajali Niemców w Królestwie Polskim wraz z żołnierzami Polskiej Siły Zbrojnej, a także walczyli z Rusinami w obronie polskośći Lwowa i z Litwinami o ziemię suwalską. Osobną formację stanowiła POW założona przez piłsudczyków w Wielkopolsce (luty 1918 r.) i na Górnym Śląsku (luty 1919 r.), a jej oddziały uczestniczyły w zrywach powstańczych na tych terenach. Komendantem POW był Józef Piłsudski, a po jego aresztowaniu – Edward Rydz-Śmigły.

The Polish Military Organization (POW) was a secret conspiratorial body set up in Warsaw in October 1914 on the initiative of Józef Piłsudski. Initially, it was active in the Congress Kingdom, and then in Galicia, Ukraine and Russia. Its main mission at that time were diversionary and intelligence operations against Russia. After the oath crisis in July 1917 it was also conducting conspiratorial activity against German and Austrian occupants. Its members played a key role while taking control over from the partitioning states withdrawing from the Polish lands between 1918 and 1920. At the end of October 1918 the Polish Military Organization, supported by the Polish society, disarmed Austrian troops in Western Galicia, part of Cieszyn Silesia and in the Austrian occupation zone in the Congress Kingdom. It also lent its support to the Polish Liquidation Commission which took control in Cracow. The Provisional People's Government, headed by Ignacy Daszyński, was to act as a counterbalance to the Regency Council. It was formed on 7 November, under the protection of the POW troops commanded by Rydz-Śmigły. Moreover, the POW members, together with the *Pölnische Wehrmacht* soldiers, disarmed Germans in the Congress Kingdom, and fought with the Ruthenians for Lvov and, with the Lithuanians for the Suwałki region. The Polish Military Organization formed by Piłsudski's men in Wielkopolska (February 1918) and in Upper Silesia (February 1919) was a separate formation. Its troops took part in the partisan risings in these regions. The POW Commandant was Józef Piłsudski, and after his arrest – Edward Rydz-Śmigły.

Fragment ekspozycji poświęcony Polskiej Organizacji Wojskowej
 Fragment of an exhibition about the Polish Military Organization

Nad Stochodem
 Józef Piłsudski w okopach 6 batalionu
 Sierpień 1916
 Muzeum Niepodległości w Warszawie

On the Stokhid River
 Józef Piłsudski in the trenches of the 6th Battalion
 August 1916
 Independence of Museum in Warsaw

Brygadier Józef Piłsudski i por. Julian Stachiewicz
na froncie wołyńskim
Wołyń, wiosna 1916
Muzeum Historii Fotografii w Krakowie

Brigadier Józef Piłsudski and Lieut. Julian Stachiewicz
on Volhynia Front
Volhynia, spring 1916
Museum of the History of Photography in Cracow

Kuchnia polowa legionistów
Piotrków Trybunalski, 1915
Muzeum Wojska w Białymstoku

Field Kitchen for the Legionaries
Piotrków Trybunalski, 1915
Military Museum in Białystok

Legiony Polskie

The Polish Legions

W sierpniu 1914 r. w porozumieniu z władzami austriackimi rozpoczęto w Galicji tworzenie Legionów – polskich formacji wojskowych, które miały walczyć przeciwko Rosji po stronie państw centralnych. Podporządkowane były organizacyjnie Naczelnej Komendzie armii austro-węgierskiej, politycznie i częściowo organizacyjnie – polskiemu Naczelnemu Komitetowi Narodowemu. Legiony Polskie składały się z trzech brygad oraz jednostek wspierających i pomocniczych. Walczyły w Królestwie Polskim, w Karpatach na pograniczu Galicji i płn.-wsch. Węgier, na Bukowinie, w Besarabii i na Wołyniu. 13 czerwca 1915 r. 2 szwadron ułanów II Brygady dokonał pod Rokitną brawurowej szarży na pozycje rosyjskie, która przeszła do legendy. Ciężkie boje toczyli legionieści z I Brygady w rejonie wsi Kostiuchnowka latem 1916 r. podczas odpierania ofensywy gen. Brusilowa.

Latem 1916 r. Józef Piłsudski złożył dymisję i wezwał legionistów do pójścia w jego ślady. We wrześniu jego dymisja została przyjęta, a Legiony zostały przekształcone w Polski Korpus Posiłkowy. W lipcu 1917 r. nastąpił tzw. kryzys przysięgowy: na wezwanie Józefa Piłsudskiego, który po upadku caratu postanowił porzucić orientację na państwa centralne i zwrócił się w stronę koalicji, I i III Brygada odmówiły złożenia przysięgi niemieckiemu dowództwu. Józef Piłsudski został aresztowany i osadzony w Magdeburgu, zaś nieposłuszni legionieści internowani lub wcieleni do armii austriackiej i wysłani na front włoski. Początkowo II Brygada pod dowództwem płk. Józefa Hallera złożyła przysięgę niemieckiemu dowództwu. Jednak na wieść o zdradzie interesów polskich przez Niemcy w rokowaniach pokojowych z Rosją bolszewicką pułkownik Haller wypowiedział 14 lutego 1918 r. posłuszeństwo cesarzowi austriackiemu i wraz ze swymi podkomendnymi przedarł się przez front w rejonie Rarańczy. Tam 6 maja połączył się z II Korpusem Polskim walczącym z wojskami państw centralnych. Powstałe w ten sposób siły polskie zostały rozbite przez Niemców w bitwie pod Kaniowem 11 maja. Pułkownik Józef Haller zaś poprzez Murmań przedostał się do Paryża.

On August 1914, in agreement with the Austrian authorities, the Polish Legions started to be formed in Galicia with a mission to fight against Russia on the side of the Central States. Organizationally, they operated under the Chief Headquarters of the Austro-Hungarian army while, politically and partially organizationally, they were subordinated to the Polish Supreme National Committee. The Polish Legions comprised three brigades as well as supporting and auxiliary units. They fought in the Congress Kingdom, in the Carpathians at the frontier between Galicia and north-eastern Hungary, in Bukovina, Bessarabia, and Volhynia. On 13 June 1915 the 2nd squadron of uhlans of the Second Brigade, in a brave legendary charge, attacked Russian positions at Rokitna. Pitched battles were also fought by the First Brigade soldiers at Kostiuchnowka, where, in summer 1916, Polish soldiers were repelling the offensive of gen. Brusilov.

In summer 1916 Józef Piłsudski resigned and called on the Legion soldiers to follow suit. In September his resignation was accepted and the Legions were transformed into the Polish Auxiliary Corps. In July 1917 the so called "oath crisis" took place: the First and Third Brigades refused to take an oath of allegiance to the German commanders. They were summoned to do so by Józef Piłsudski who, after the collapse of Tsardom, decided to abandon the Central States orientation and turned towards the coalition. He was arrested and imprisoned in Magdeburg while disobedient Legion soldiers were interned, or conscripted to the Austrian army and sent to fight on the Italian front. Initially, the Second Brigade under the command of col. Józef Haller swore an oath to the German commanders. However, when he learnt that Germans betrayed the Polish interests in their peace negotiations with the Bolshevik Russia, on 14 February 1918 col. Haller refused allegiance to the Austrian Emperor and, together with his soldiers, broke through the front in the area of Rarańcza, where on 6 May he joined the Second Polish Corps fighting against the troops of the Central States. These Polish armed forces were defeated by Germans in the battle of Kaniów on 11 May. Colonel Józef Haller, through Murmań, got to Paris.

Fragment ekspozycji poświęcony Legionom Polskim
 Fragment of an exhibition about the Polish Legions

Józef Piłsudski i Kazimierz Sosnkowski prowadzą
 kompanię Związku Strzeleckiego podczas ćwiczeń
 Zakopane, 19.08.1913
 Muzeum Historii Fotografii w Krakowie

Józef Piłsudski and Kazimierz Sosnkowski lead
 Riflemen Union company during a military exercise
 Zakopane, 19.08.1913
 Museum of the History of Photography in Cracow

Legioniści, 1915
 Muzeum Niepodległości w Warszawie

Legionaries, 1915
 Independence Museum in Warsaw

Legioniści II Brygady z dowódcą
 płk. Józefem Hallerem
 Wołyń, 1916
 Muzeum Historii Fotografii w Krakowie

2nd Brigade legionaries with their commander
 Col. Józef Haller
 Volhynia, 1916
 Museum of the History of Photography in Cracow

Na leśnej drodze wybudowanej przez legionistów
Wołyń, 1916
Muzeum Historii Fotografii w Krakowie

On a wood path cleared by the legionaries
Vollhynia, 1916
Museum of the History of Photography in Cracow

Przed ziemianką – komendą 4 pp Legionów
Optowa na Wołyniu, I poł. 1916 r.
Muzeum Historii Fotografii w Krakowie

Before a shelter – headquarters of 4th regiment of the Legions
Optowa in Vollhynia, first half of 1916
Museum of the History of Photography in Cracow

Obóz internowania w Huszt dla legionistów Polskiego Korpusu Posiłkowego (przedtem II Brygady Legionów Polskich), którzy nie zdołali przekroczyć frontu pod Rarańczą w lutym 1918 r.
1918
Muzeum Wojska w Białymstoku

Internment camp in Huszt for the legionaries of the Polish Auxiliary Corps (former 2nd Brigade of the Polish Legions) who did not manage to cross the Byelorussian front at Rarańcza in February 1918
1918
Military Museum in Białystok

Transport rannych po bitwie pod Mołotkowem: kolumna sanitarna z rannymi legionistami II Brygady Karpaty Wschodnie, 1915
Muzeum Historii Fotografii w Krakowie

Transport of soldiers wounded in the battle of Mołotkovo: ambulance unit with wounded 2nd Brigade legionaries
The Eastern Carpathians, 1915
Museum of the History of Photography in Cracow

Józef Piłsudski (1867–1935)

For Józef Piłsudski (1867–1935)

Legendarny twórca Organizacji Bojowej Polskiej Partii Socjalistycznej, która wslawiła się w okresie rewolucji w Królestwie Polskim w latach 1904–1908 licznymi akcjami zbrojnymi przeciwko carskiemu aparatowi przemocy, upatrywał w Rosji głównego wroga niepodległości Polski. Twórca Związku Walki Czynnej oraz Związków Strzeleckich na terenie Galicji w pierwszych latach wojny 1914–1916 dowodził 1 pułkiem, a następnie I Brygadą Legionów Polskich, z którą przeżył szlak bojowy dzieląc z żołnierzami wszystkie trudy życia obozowego. Toteż podkomendni darzyli go najwyższym szacunkiem i przywiązaniem, co zaowocowało w latach późniejszych uformowaniem elitarnego środowiska byłych legionistów oddanych całkowicie swemu wodzowi. Począwszy od lata 1916 r. Piłsudski coraz bardziej dystansował się od polityki opierania planów restytucji Polski na państwach centralnych. Szukał – zwłaszcza po upadku caratu w marcu 1917 r. – porozumienia z mocarstwami zachodnimi. Jego uwięzienie przez Niemców w Magdeburgu w lipcu 1917 r. zapewniło mu niezwykłą popularność w społeczeństwie wszystkich trzech zaborów, a jego zręczna polityka i bezwzględne oddanie wyłącznie polskiej racji stanu predestynowały go do zajęcia najwyższych stanowisk w odrodzonym państwie.

For Józef Piłsudski, legendary founder of the Battle Organization of the Polish Socialist Party, which, between 1904 and 1908, during the revolution in the Polish Kingdom, took numerous military actions against the Tsarist regime, Russia was the main enemy of the Polish independence. As a founder of Active Combat Union and Riflemen Unions in Galicia in the first years of the 1914–1916 war, Piłsudski commanded the 1st regiment and then the First Brigade of the Polish Legions. With the latter he followed the combat trail sharing the hardships of the camp life with his soldiers, who held him in the highest esteem and felt truly attached to him. Later, they formed an elite milieu of former Legion soldiers, totally dedicated to the Commandant. From 1916 Piłsudski started to abandon the idea of Poland's restitution with the aid of the Central States. Especially after the collapse of Tsardom in March 1917, he was working towards an agreement with western powers. His imprisonment in Magdeburg in July 1917 gained him enormous popularity among the whole Polish society under three occupations. Piłsudski's smart tactics and total dedication to the Polish *raison d'état* predestined him to the highest posts in the Polish state after its rebirth.

Fragment ekspozycji poświęcony legendzie Józefa Piłsudskiego
 Na pierwszym planie brązowa rzeźba Zbigniewa Dunajewskiego z 1935 r. ze zbiorów Muzeum Niepodległości w Warszawie

Fragment of an exhibition devoted to the legend of Józef Piłsudski
 In the foreground a bronze sculpture by Zbigniew Dunajewski, 1935. Collection of the Independence Museum in Warsaw

Komendant Piłsudski
 w „rojowym osiedlu” legionowym
 28.08.1916
 Muzeum Niepodległości w Warszawie

Commander Piłsudski
 at the Legionaries' camp called "Rojowe Osiedle"
 28.08.1916
 Independence Museum in Warsaw

Komendant Józef Piłsudski w Zakopanem
Grudzień 1914
Muzeum Historii Fotografii w Krakowie

Commander Józef Piłsudski in Zakopane
December 1914
Museum of the History of Photography in Cracow

Józef Piłsudski
Brąz na czerwonym marmurze, aut. Wiktoria Jacyna, 1929
Muzeum Niepodległości w Warszawie

Józef Piłsudski
Bronze on red marble, by Wiktoria Jacyna, 1929
Independence Museum in Warsaw

W oparciu o Rosję With the Support of Russia

Z chwilą wybuchu wojny został powołany w Królestwie Polskim z siedzibą w Warszawie Komitet Narodowy Polski jako reprezentacja społeczeństwa polskiego wobec Rosji i jej sojuszników. Skupiał głównie członków Stronnictwa Narodowo-Demokratycznego oraz Stronnictwa Polityki Realnej. Opierając się na odezwie Wielkiego Księcia Mikołaja zapowiadającej autonomię Królestwa i przyłączenie do niego ziem wydartych państwom centralnym zadeklarował współdziałanie z państwami koalicji, w skład której wchodziła Rosja. Podstawą jego programu było zjednoczenie ziem polskich w nieokreślonym do końca związku z imperium carów. W r. 1915 po zajęciu Warszawy przez Niemców przeniósł się do Rosji. Tam przekształcił się w 1917 r. w Radę Polską Zjednoczenia Międzypartyjnego. Pozostali w kraju działacze orientujący się na Rosję utworzyli Międzypartyjne Koło Polityczne zajmując bierną postawę wobec prób wciągnięcia ich do współpracy z okupacyjnymi władzami niemieckimi i austriackimi.

Natomiast Roman Dmowski wyjechał do Londynu, gdzie rozpoczął akcję dyplomatyczną na rzecz restytucji niepodległej Polski, w której granicach miały znaleźć się prócz ziem zaboru niemieckiego także Pomorze Gdańskie i Śląsk – funkcjonujące w świadomości zachodnich polityków jako tereny etnicznie niemieckie. Jego angielscy i francuscy rozmówcy, którzy traktowali sprawę polską jako wewnętrzny problem ich sojusznika – Rosji, zmienili zdanie po rewolucji, która zwyciężyła w Rosji w lutym 1917 r. powodując upadek caratu, i ogłoszeniu przez Rząd Tymczasowy 30 marca deklaracji przyznającej Polsce niepodległość. Uznali powołany w Paryżu przez działaczy skupionych wokół Dmowskiego Komitet Narodowy Polski za reprezentację interesów narodu polskiego. Roman Dmowski natomiast wraz z Ignacym Janem Paderewskim zostali zaproszeni do reprezentowania polskich interesów na Konferencji Pokojowej kończącej Wielką Wojnę.

Upon the outbreak of war Polish National Committee was set up in the Congress Kingdom, with its headquarters in Warsaw. It represented the Polish society in relations with Russia and her allies, gathering mainly the members of the National Democratic Party and the Realist Party. Following a manifesto of the Grand Duke Nicholas, which promised autonomy of the Congress Kingdom and incorporation of the Polish lands regained from the Central States, the Committee declared co-operation with the coalition to which Russia belonged. The Committee's political programme was based on the idea of unification of the Polish lands, which would remain in a kind of association – so far not clearly defined – with the Tsarist empire. In 1915, after German invasion of Warsaw, the Committee moved to Russia, where, in 1917, it was transformed into the Polish Council of Inter-Party Unification. Its Russian-oriented members who remained in Poland formed an Inter-Party Political Circle and took a passive attitude towards the attempts to get them involved in the collaboration with German and Austrian occupants.

Roman Dmowski, on the other hand, went to London, where he undertook diplomatic activity for restitution of independent Poland. He envisaged that, apart from the territories under German occupation, Poland should regain Gdańsk Pomerania and Silesia, lands perceived by western politicians as ethnically German. Dmowski's English and French interlocutors, who treated the Polish question as an internal problem of their Russian ally, changed their minds after the fail of the February Revolution in 1917, which brought down the Tsardom. After that, on 30 March the Provisional Government issued a declaration which granted Poland independence. The National Polish Committee, created in Paris in the milieu of Dmowski, was recognised as a body representing the interests of the Polish nation, while Roman Dmowski and Ignacy Paderewski were invited to represent the Polish interests at the Peace Conference which ended the Great War.

Fragment ekspozycji pt. „W oparciu o Rosję”
 Fragment of an exhibition “With the Support of Russia”

Pochód narodowy na Nowym Świecie zorganizowany
 przez Stronnictwo Narodowo-Demokratyczne
 5.11.1905
 Muzeum Historyczne m.st. Warszawy

National parade in Nowy Świat St. organized
 by the National Democratic Movement
 5.11.1905
 Historical Museum of Warsaw

Pocztówki propagandowe prorosyjskie
1914
Muzeum Niepodległości w Warszawie

Pro-Russian propaganda postcards
1914
Independence Museum in Warsaw

Wojska rosyjskie opuszczają Warszawę
Lipiec 1915
Muzeum Historyczne m.st. Warszawy

Russian troops leave Warsaw
July 1915
Historical Museum of Warsaw

Roman Dmowski w Waszyngtonie, 1918

Zbiory prywatne

Przywódca i ideolog polskiego obozu narodowego, twórca czynnego w trzech zaborach Stronnictwa Narodowo-Demokratycznego. Głównego wroga Polski upatrywał w silnych gospodarczo i cywilizacyjnie Niemczech, obawiając się kulturalnego zmajoryzowania społeczeństwa polskiego. Plany restytucji niepodległej i zjednoczonej Polski wiązał natomiast z Rosją, którą uważał za słabszą pod względem rozwoju kulturalnego i zagrożoną rewolucją socjalną. Poseł do rosyjskiej Dumy Państwowej w latach 1907–1909.

Roman Dmowski in Washington, 1918

Private collection

Leader and ideologist of the Polish national camp, founder of the National Democratic Movement, an organization active on the Polish territories under three partitions. For Dmowski, Germany, with its strong economy and advanced civilization, was Poland's main enemy, which, as he feared, could culturally dominate the Polish society. Dmowski associated his plans for restoration of independent and unified Poland with Russia, which he regarded as culturally weaker and threatened with a social revolution. Dmowski was a deputy to the Russian *Duma* in 1907–1909.

TELEPHONE 2812 VIC.

10, Downing Street,
Whitehall, S.W.

Dec. 13th - 1915

The Prime Minister &
Mrs Asquith request
the pleasure of
Mr Dmowski's
company to luncheon
on Wednesday, Dec. 15th
at 1.45 o'clock.

List z Downing Street 10, nie podpisany,
z wiadomością, że premier Herbert Henry Asquith
z przyjemnością zje lunch w towarzystwie
p. Dmowskiego 15 grudnia, w środę o godz. 1.05.
Londyn, 13.12.1915
Zbiory prywatne

Letter from Downing Street 10, unsigned,
saying that Prime Minister Herbert Henry Asquith
requests the pleasure of the company of Mr Dmowski
at lunch on 15th December, Wednesday on 1.05 p.m.
London, 13.12.1915
Private collection

Roman Dmowski i Komitet Narodowy Polski Paryż, 1918

Zbiory prywatne

Komitet Narodowy Polski został założony 15 sierpnia 1917 r. w Lozannie z siedzibą w Paryżu jako reprezentacja polityczna społeczeństwa polskiego wobec państw ententy. Wkrótce został uznany przez rządy państw sprzymierzonych. Przewodniczącym był Roman Dmowski, członkami m.in. Ignacy Paderewski, Erazm Piltz, Marian Seyda, Stanisław Grabski. Komitet pracował nad zapewnieniem miejsca dla reprezentacji Polski na przyszłej konferencji pokojowej, a także przygotowywał dla tej reprezentacji program terytorialny. W 1918 r. objął zwierzchnictwem politycznym Armię Polską pod dowództwem gen. Józefa Hallera, która walczyła u boku Francji na froncie zachodnim. Działał do 1919 r.

Roman Dmowski and the Polish National Committee Paris, 1918

Private collection

The Polish National Committee was established on 15th August 1917 in Lausanne, with its headquarters located in Paris. The Committee acted a political representation of the Polish society in relations with the Allied Powers (Entente), and was soon recognized by the governments of these states. With Roman Dmowski as the leader, the Committee had such members as Ignacy Paderewski, Erazm Piltz, Marian Seyda, Stanisław Grabski. They wanted to ensure Polish representation at a future peace conference and worked on a territorial programme for such representation. In 1918 the Committee took political control over the Polish Army under the command of Gen. Józef Haller, fighting at the side of France on the western front. The Polish National Committee was active until 1919.

Pismo tymczasowego prezesa Komitetu Narodowego Polskiego Maurycego Zamoyskiego mianujące Romana Dmowskiego delegatem na konferencję przygotowawczą w sprawie warunków pokojowych Paryż, 18.01.1919

Zbiory prywatne

A letter by an interim president of the Polish National Committee Maurycy Zamoyski nominating Roman Dmowski a delegate to a preparatory conference on peace terms Paris, 18.01.1919

Private collection

Erazm Piltz (1851–1929)

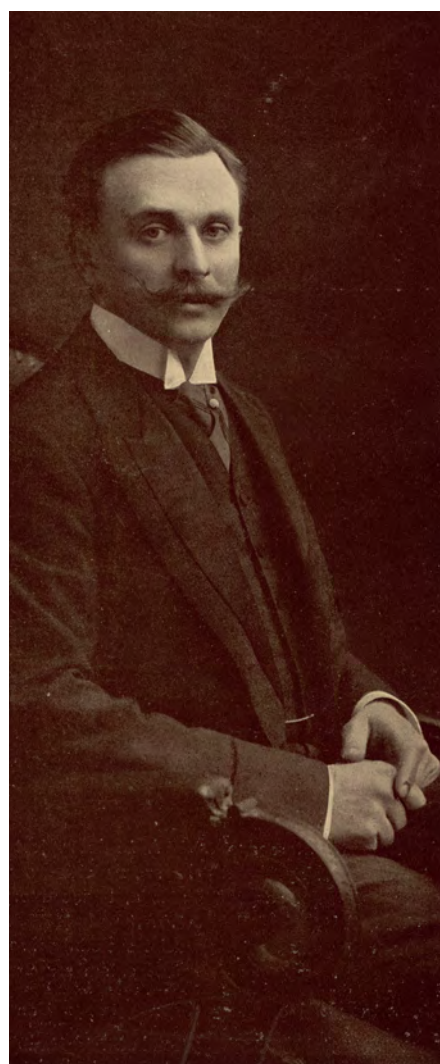
Biblioteka Narodowa w Warszawie

Publicysta, działacz polityczny i społeczny, dyplomata. Członek Stronnictwa Polityki Realnej oraz Komitetu Narodowego Polskiego. Kiedy we wrześniu 1917 r. Francja uznała Komitet Narodowy Polski jako przedstawicielstwo narodu polskiego, E. Piltz był jego przedstawicielem przy rządzie francuskim. W początkach stycznia 1919 r. zwrócił się z polecenia KNP do rządu o dopuszczenie reprezentantów Polski do udziału w konferencji pokojowej. Uzyskał zgodę na 2 osoby. Uczestniczył w pracach Delegacji Polskiej w charakterze eksperta do zagadnień politycznych i dyplomatycznych.

Erazm Piltz (1851–1929)

National Library in Warsaw

Columnist, political and social activist, diplomat. Member of the Real Politics Movement and Polish National Committee. When in September 1917 France recognized the Polish National Committee as a representation of the Polish people, E. Piltz was its representative at the French government. At the beginning of January 1919, instructed by the Polish National Committee, Erazm Piltz turned to the government to let the Polish representatives participate in the peace conference and obtained their consent for two representatives. He took part in the works of the Polish Delegation as an expert in political and diplomatic issues.

Maurycy Zamoyski (1871–1939)

Archiwum Dokumentacji Mechanicznej w Warszawie

Polityk i działacz społeczny. Od 1904 r. członek Ligi Narodowej, a następnie władz naczelnych Stronnictwa Narodowo-Demokratycznego w zaborze rosyjskim. W 1906 r. wybrany posłem do I Dumy. W latach I wojny światowej wiceprezes Komitetu Narodowego Polskiego w Warszawie, a następnie w Paryżu. Swoją majątek postawił do dyspozycji KNP i jego działaczy.

Maurycy Zamoyski (1871–1939)

Archives of Mechanical Documentation in Warsaw

Politician and a social activist. From 1904 member of the National League and then of the supreme authorities of the National Democratic Movement under the Russian partition. In 1906 he was elected a deputy to the first Russian *Duma*. During the First World War Maurycy Zamoyski was a vice president of the Polish National Committee in Warsaw and then in Paris. He left his estate at the disposal of the Committee and his members.

Ignacy Jan Paderewski (1860–1941)

Archiwum Akt Nowych w Warszawie

Pianista, kompozytor, polityk, działacz społeczny. Od 1896 r. osiadł w Szwajcarii, od 1913 r. – w USA, gdzie rozpoczął działalność polityczną na rzecz odzyskania przez Polskę niepodległości. Po wybuchu wojny założył Komitet Pomocy Polakom Ofiarom Wojny w Vevey w Szwajcarii oraz Polish Relief Found w Londynie. W latach 1917–1918 reprezentował w USA paryski Komitet Narodowy Polski. Jeden z dwóch (obok Dmowskiego) delegatów na Konferencję Pokojową, w 1919 r. złożył swój podpis pod traktatem pokojowym. W 1918 r. desygnowany za poparciem państw zwycięskiej koalicji na premiera rządu nowo powstałego państwa polskiego jako przedstawiciel tych sił politycznych, które poparły w okresie wojny siły koalicji, w odróżnieniu od Piłsudskiego i jego ludzi, którzy postawili na państwa centralne.

Ignacy Jan Paderewski (1860–1941)

Archives of Contemporary Records in Warsaw

Pianist, composer, politician, social activist. In 1896 he settled in Switzerland and then in 1913 in the USA, where he started his political activity aimed at restoration of Poland's independence. After the outbreak of war Paderewski established a Central Polish Relief Committee in Vevey, Switzerland and a Polish Relief Found in London. Between 1917 and 1918 he represented in the US the Polish National Committee in Paris. Together with Roman Dmowski, Paderewski was a delegate to the Peace Conference and, in 1919, a signatory to the Peace Treaty. In 1918, with the support of the victorious coalition states, Paderewski was designated Prime Minister in the government of the newly created Polish State. He represented these political forces which supported the coalition during the war, unlike Piłsudski and his followers, who associated the future of reborn Poland with the Central States.

List od prezydenta USA Thomasa Woodrow'a
Wilsona z podziękowaniem
za przesłane przez Dmowskiego materiały i mapy,
które ma zamiar pilnie przestudiować

Waszyngton, 8.10.1918

Zbiory prywatne

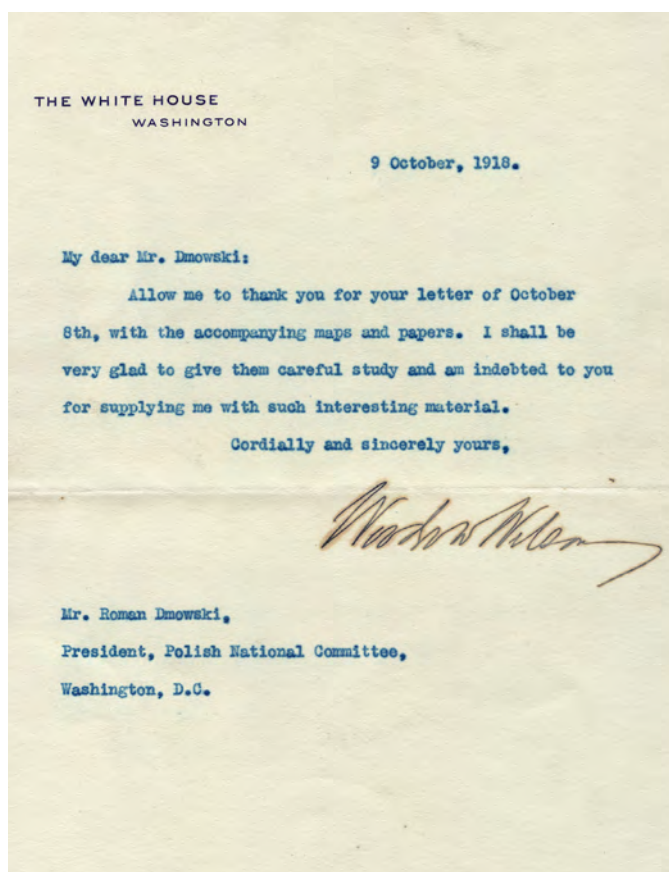
Mapy sporządzone przez Dmowskiego odegrały ważną rolę w uświadomieniu politykom Zachodu, że ziemie polskie nie ograniczają się tylko do zaboru rosyjskiego, ale obejmują też obszary utracone na rzecz Niemiec w wiekach poprzednich. Postulowana na ich podstawie zachodnia granica Polski miała więc obejmować Wielkopolskę, Górny Śląsk, dostęp do morza z Gdańskiem oraz południowy pas Prus Wschodnich.

Letter to the U.S. President Thomasa Woodrow
Wilson thanking Roman Dmowski for the materials
and maps, which the President intends
to study immediately

Washington, 8.10.1918

Private collection

Maps made by Dmowski played a very important role. They helped raise awareness of the western politicians that the Polish lands were not limited to the territories under the Russian partition but also included the lands lost to Germany in the past centuries. Poland's western border, so postulated, was to include such regions as Greater Poland, Upper Silesia, access to the sea with the City of Gdańsk and the southern strip of Eastern Prussia.

Uczestnicy Konferencji Pokojowej w Paryżu,
m.in. Roman Dmowski
Paryż, 1919

Zbiory prywatne

18 stycznia 1919 r. rozpoczęła obrady Konferencja Pokojowa w Paryżu. 29 stycznia zaś Roman Dmowski jako delegat polski w kilkugodzinnym przemówieniu wobec Rady Najwyższej wygłoszonym w dwu językach: angielskim i francuskim przedstawił program odnoszący się do kształtu przyszłego państwa polskiego. W następnych dniach i miesiącach starał się przeciwdziałać akcjom czynników niechętnych polskim postulatami poprzez składanie kolejnych memoriałów, zapraszanie polskich ekspertów, czy organizowanie „spontanicznych” protestów przedstawicieli polskiej ludności spornych terenów. Podpisanie przez Dmowskiego uzgodnionego ostatecznie tekstu traktatu kończyło jego wieloletnią żmudną pracę nad przywróceniem niepodległej zjednoczonej w granicach historycznych Polski

Delegates to the Peace Conference in Paris,
among others Roman Dmowski
Paris, 1919

Private collection

On 18 January 1919 the Peace Conference in Paris started. On 29 January Roman Dmowski gave an address to the Supreme Council, which went on for several hours and was delivered in English and French. The speech concerned the form of the future Polish State. For days and months which followed, he tried to counteract the actions against the Polish postulates by submitting numerous memoranda, inviting Polish experts or organizing “spontaneous” protests of the Polish people of the disputed territories. By signing the long discussed text of the Treaty Roman Dmowski finally ended his long and tedious work on restoration of independent, united Poland within its historical borders.

Armia Polska we Francji The Polish Army in France

Po wybuchu wojny latem 1914 r. na terenie Francji z inicjatywy polskich środowisk akademickich oraz członków organizacji „Sokoła” i „Strzelca” rozpoczęto formowanie w Bayonne i Reuil polskich oddziałów ochotniczych do walki z wojskami państw centralnych po stronie koalicji. Werbunek został wstrzymany na skutek interwencji ambasady rosyjskiej. Sytuacja uległa zmianie na wiosnę 1917 r. po upadku caratu. W czerwcu ogłoszono dekret prezydencki, który zezwalał na formowanie armii polskiej pod zwierzchnictwem francuskim, ale pod polskimi sztandarami. Oddziały formowano z Polaków zwolnionych z wojska francuskiego i kanadyjskiego, a także z polskich ochotników z Francji, Kanady, USA, Brazylii, a także jeńców wojennych. Liczni byli zwłaszcza ochotnicy z USA, gdzie akcją werbunkową kierował popularny na obu półkulach pianista i kompozytor Ignacy Jan Paderewski. Układem z września 1918 r. powstała Armia Polska, która została uznana przez rządy państw koalicji za armię sojuszniczą, a jej wodzem naczelnym został mianowany gen. Józef Haller, który przybył do Paryża z frontu wschodniego przez Murmań. Po wojnie licząca ok. 68,5 tysiąca żołnierzy Armia Polska świetnie wyposażona i wyszkolona, w sile 5 dywizji piechoty, kilku batalionów czołgów, siedmiu eskadr lotniczych, dwóch szkół lotniczych oraz dużej ilości zapasowego sprzętu została w 1 połowie 1919 r. przewieziona do Polski, gdzie wzięła udział m.in. w walkach polsko-ukraińskich w Małopolsce Wschodniej i na Wołyniu, a także w opanowaniu Pomorza.

In summer 1914, after the outbreak of war, in France, on the initiative of the Polish academic milieu and members of *Sokol* and *Strzelec* organizations, in Bayonne and Reuil, Polish voluntary troops started to be formed. They were to fight against the Central States, on the side of coalition. However, conscription was stopped on intervention which came from the Russian embassy. The situation changed in spring 1917, after the collapse of Tsardom. In June a presidential decree was issued. It allowed Poles to form a Polish army under the French command but with the Polish flag. The troops were made of the Poles dismissed from the French and Canadian army, as well as of the Polish volunteers in France, Canada, USA, Brazil and prisoners of war. There were also numerous volunteers from USA, where recruitment action was led by Ignacy Jan Paderewski, pianist and composer popular on both continents. Under the 1918 treaty the Polish Army was formed. It was recognized by the coalition states as an allied army. Its Commander-in-Chief was gen. Józef Haller who came to Paris from the eastern front via Murmań. After the war, in the first half of 1919, the Polish Army were transferred to Poland, where they fought, among others, in Eastern Małopolska and Volhynia against the Ukrainians, and helped to take control over Pomerania. At that time the Polish Army had 68.5 thousand men, adequately equipped and highly trained. The army had 5 infantry divisions, a few tank battalions, seven flights of aircraft, two aeronautical academies and plenty of equipment in reserve.

Fragment ekspozycji poświęcony Armii Polskiej gen. J. Hallera

Fragment of an exhibition on the Polish Army under the command of Gen. J. Haller

Przedstawiciele KNP mianują J. Hallera
wodzem naczelnym Armii Polskiej we Francji
Paryż, 4 października 1918
Muzeum Niepodległości w Warszawie

Polish National Committee representatives nominate
J. Haller Chief Commander of the Polish Army in France
Paris, 4 October 1918
Independence Museum in Warsaw

Józef Haller (1873–1960)

Medalion tekturowy, sygn. C. Makowski, 1919

Muzeum Niepodległości w Warszawie

Emerytowany kapitan c.k. armii austro-węgierskiej. Po wybuchu wojny wraz z J. Piłsudskim przystąpił do tworzenia polskich formacji zbrojnych, które miały walczyć z Rosją po stronie państw centralnych. Dowódca Legionu Wschodniego, a następnie II Brygady Legionów Polskich. Po traktacie brzeskim, na mocy którego państwa centralne przekazywały Ukrainie Chełmszczyznę i część Podlasia, wypowiedział posłuszeństwo austriackiemu dowództwu i przedarł się przez front w rejonie Rarańczy w lutym 1918 r. Pobity przez Niemców pod Kaniowem przedostał się przez Murmań do Paryża, gdzie – jako jedyny polski wojskowy, który walczył ze wszystkimi trzema zaborcami – został mianowany przez Komitet Narodowy Polski generałem i Naczelnym Wodzem Armii Polskiej formowanej we Francji z ochotników – polskich emigrantów z krajów leżących po obu stronach Atlantyku.

Józef Haller (1873–1960)

Cardboard medallion, signed C. Makowski, 1919

Independence Museum in Warsaw

Retired captain of the k.u.k. Austro-Hungarian Army. After the outbreak of war he started, together with J. Piłsudski, to form Polish troops to fight against Russia at the side of the Central Powers. He was a Commander of the Eastern Legion and then of the 2nd Brigade of the Polish Legions. When the Treaty of Brest – under which the Central Powers ceded the Chelm region and part of Podlasie to Ukraine – was signed, Gen. Haller forsook allegiance to the Austrian commanders and, in February 1918, crossed the front in the area of Rarańcza. Defeated by the German forces at Kaniów, he reached Paris via Murmańsk. In Paris, the National Polish Committee appointed him – as the only Polish officer to fight against all the three occupants – general and the Supreme Commander of the Polish Army formed in France and gathering volunteers – Polish émigrés from the countries on both sides of the Atlantic.

Śladami Ojców Naszych w Szeregach Armii Polskiej za Ojczyznę i Wolność

FOLLOWING THE PATHS OF OUR FATHERS IN THE RANKS
OF THE POLISH ARMY FOR MOTHERLAND AND FREEDOM

Plakat zachęcający do wstępowania ochotników
do armii polskiej formowanej w USA
Litografia, aut. W. T. Benda, 1917
Muzeum Niepodległości w Warszawie

Poster encouraging volunteers to join the
Polish Army formed in the US
Lithograph by W. T. Benda, 1917
Independence Museum in Warsaw

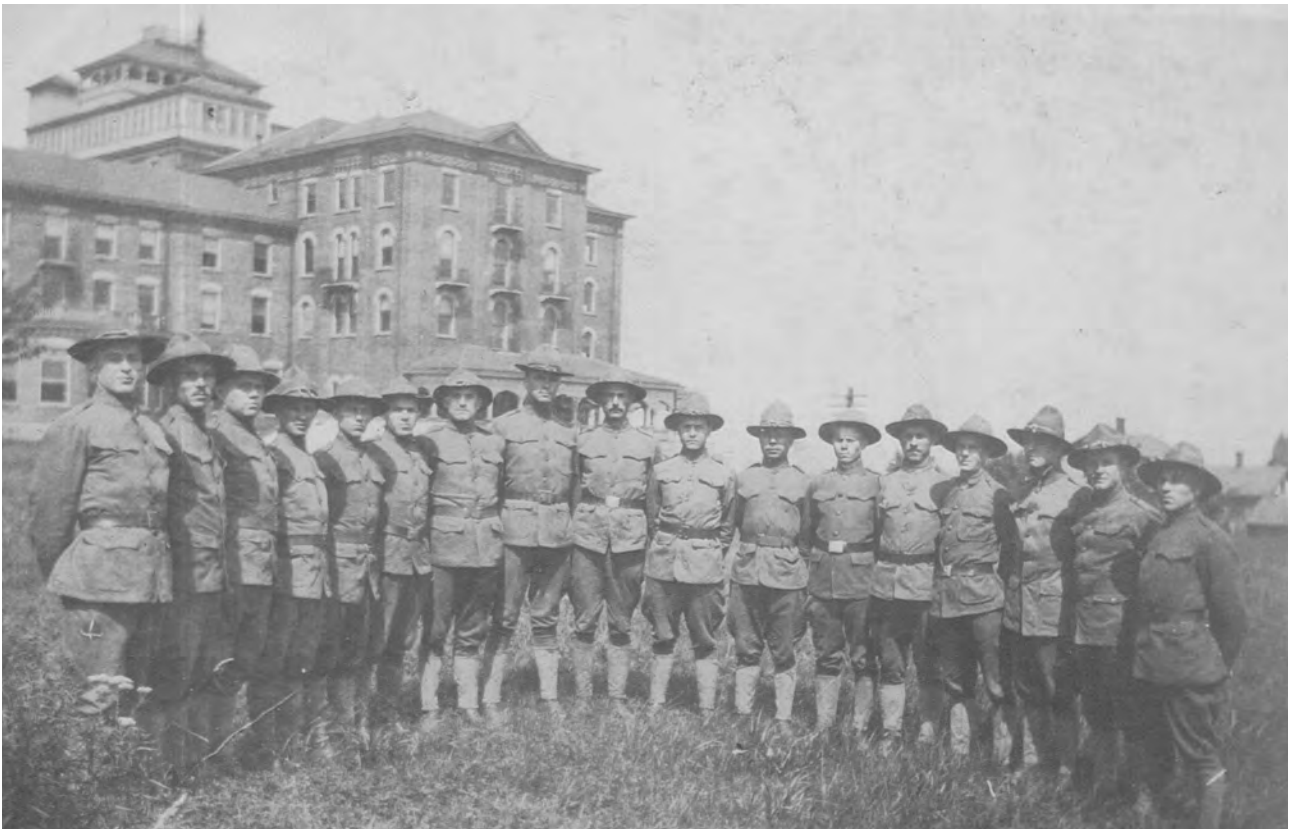
**Polacy! Kościuszko i Pułaski walczyli
za wolność Polski i innych narodów!
Idźmy w ich ślady! Hej na bój z
wrogiem odwiecznym Polski i wolności!**

**POLES! KOSCIUSZKO AND PULASKI FOUGHT FOR THE LIBERTY
OF POLAND AND OTHER NATIONS. FOLLOW THEIR EXAMPLE.
ENLIST IN THE POLISH ARMY!**

Plakat zachęcający do wstępowania ochotników
do armii polskiej formowanej w USA
Litografia, aut. W. T. Benda, 1917
Muzeum Niepodległości w Warszawie

Poster encouraging volunteers to join the
Polish Army formed in the US
Lithograph by W. T. Benda, 1917
Independence Museum in Warsaw

Polscy ochotnicy z Ameryki w armii gen. Hallera
USA, ok. 1917
Muzeum Wojska w Białymstoku

Polish volunteers from America in Gen. Haller's Army
USA, ca 1917
Military Museum in Białystok

Kapela Armii Polskiej gen. Hallera
USA, ok. 1917
Muzeum Wojska w Białymstoku

Gen. Haller's Polish Army band
USA, ca 1917
Military Museum in Białystok

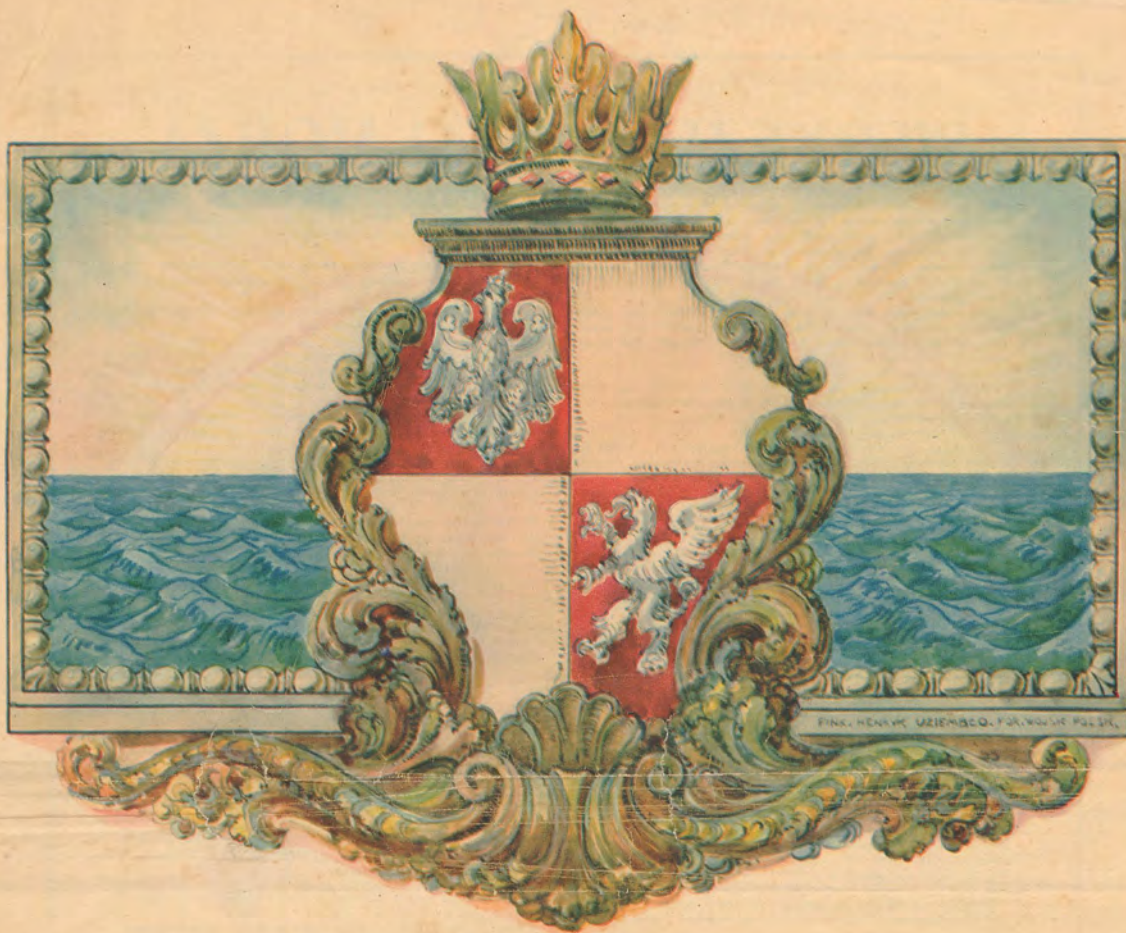
General Józef Haller
Fotografia z dedykacją dla Romana Dmowskiego
Paryż, 16IV1919
Zbiory prywatne

General Józef Haller
Photo with a dedication to Roman Dmowski
Paris, 16IV1919
Private collection

Polski ochotnik w armii gen. Hallera
USA, ok. 1917
Muzeum Wojska w Białymstoku

A Polish voluntary in Gen. Haller's Army
USA, ca 1917
Military Museum in Białystok

R. P. MCMXX.
 DNIA 10 LUTEGO
 NA WIECZNĄ RZECZY PAMIĄTKĘ
 ODZYSKANIA
MORZA POLSKIEGO.

PUCK NAD BAŁTYKIEM.

B. Porzbski
Samozan-Salvins
Żełazat i prądnic Okr. gen. Pomorza
d. Chwałicki

J. Haler

Wojciechowski
Dr. Stefan Ławski
Wojewoda Pomorski.

„AKT ZAŚLUBIN“ POLSKI Z MORZEM

WYKONAŁ PROF. HENRYK UZIEMBŁO
 WŁASNOŚĆ MUZEUM NARODOWEGO W KRAKOWIE

Akt zaślubin Polski z morzem
 Zbiory prywatne

Act of the marriage of Poland with the sea
 Private collection

Formacje Polskie na Wschodzie Polish Formations in the East

Warszawski Komitet Narodowy Polski zabiegał u władz rosyjskich o utworzenie polskich ochotniczych formacji wojskowych walczących z Niemcami po stronie Rosji. Niezależnie od jego starań we wrześniu 1914 r. za zgodą dowódcy frontu pld.-zach. gen. Iwanowa zaczęto werbunek do samodzielnego oddziału polskiego, który zyskał nazwę Legionu Puławskiego. Uzyskano od Rosjan zapewnienie, że nie będzie on użyty do walk z oddziałami polskimi sformowanymi u boku Austrii. Legion wykrwawił się w walkach i został rozwiązany w październiku 1915 r. Kolejna polska formacja – Brygada Strzelców Polskich – uczestniczyła w ofensywie gen. Brusilowa w 1916 r. Została przekształcona w Dywizję.

Tymczasem po upadku caratu i deklaracji Rządu Tymczasowego przynajmniej Polsce niepodległość Polacy w armii rosyjskiej zaczęli organizować komitety pułkowe z zamiarem wyodrębnienia się. W czerwcu 1917 r. odbył się walny zjazd delegatów Związku Wojskowych Polaków w Rosji, na którym uchwalono stworzenie polskiej armii składającej się z Polaków powołanych do armii carskiej. Latem sformowano na Białorusi I Korpus Polski pod dowództwem gen. Józefa Dowbora-Muśnickiego, który zasilila istniejąca już Dywizja Strzelców Polskich. Po objęciu władzy przez bolszewików I Korpus wszedł z nimi w konflikt i 21 maja 1918 r. skapitulował przed Niemcami, a jego żołnierze powrócili na ziemię polskie.

W końcu 1917 r. na Ukrainie zostały sformowane Korpusy II i III w celu walki z Niemcami. W lutym 1918 r. II Korpus połączył się z II Brygadą, a dowództwo nad połączonymi siłami objął gen. Józef Haller. 11 maja formacja ta została rozbita przez Niemców pod Kaniowem. III Korpus zaś uwikłał się w walki z ludnością ukraińską i został rozbrojony w czerwcu 1918 r.

Po objęciu władzy w Rosji przez bolszewików na terenach kontrolowanych przez armię „białych” działały polskie formacje wojskowe: na Kubaniu, Syberii i Murmanii.

The Warsaw Polish National Committee was soliciting the Russian authorities' support for the creation of Polish voluntary military formations fighting, together with Russia, against Germans. Also, in 1914, with the consent of the commander of the south-eastern front, gen. Ivanov, an independent Polish military division, named Puławy Legion, started to enlist recruits. Russians ensured that the Legion would not be used in combat against the Polish troops formed on the Austrian side. The Legion lost its men in battle and was disbanded in October 1915. Another Polish formation, the Polish Rifleman Brigade, took part in the offensive led by gen. Brusilov in 1916. It was later transformed into a division.

Meanwhile, after the collapse of Tsardom and declaration of the Provisional Government, which granted independence to Poland, the Poles in the Russian army started to set up regiment committees, which were meant to become independent units in the future. In June 1917 a general congress of delegates of the Military Poles' Union in Russia decided to form a Polish army consisting of the Poles serving in the Tsarist troops. In summer the First Polish Corps under gen. Józef Dowbór-Muśnicki was established in Belarus and supported by the already existing Division of Polish Rifleman. When the Bolsheviks seized power, the First Polish Corps came into conflict with them and, on 21 May 1918 was defeated by Germans. Its soldiers returned to the Polish territory.

At the end of 1917 the Second and Third Corps were formed in the Ukraine to struggle against Germans. In February 1918 the Second Corps joined the Second Brigade under gen. Józef Haller's command. On 11 May the formation was defeated by Germans at Kaniów. The Third Corps engaged in the fight against the Ukrainian population and was disarmed in June 1918.

When the Bolsheviks took power in Russia, the Polish formations in Kubań, Siberia and Murmań were active on the territories controlled by the Whites.

Fragment ekspozycji poświęcony polskim żołnierzom w Rosji
 Fragment of an exhibition devoted to the Polish soldiers in Russia

Plakat Związku Polaków Wojskowych w Pskowie
 zawiadamiający, że 29 listopada 1917 r.
 zostanie otwarty Zjazd Polaków Wojskowych
 Frontu Północnego
 Litografia, listopad 1917
 Muzeum Wojska w Białymstoku

Poster of the Military Poles Union in Psków
 announcing the Congress of Military Poles
 of the Northern Front starting
 on 29 November 1917
 Lithograph, November 1917
 Military Museum in Białystok

Do Wszystkich Wojskowych Polaków.

Zgodnie z uchwałami 1-go Ogólnego Zjazdu Wojskowych Polaków, żołnierze polacy mogą być użyci jedynie do walki na froncie. Naczelny Polski Komitet Wojskowy wzywa wszystkich wojskowych Polaków, zarówno w Polskiej Sile Zbrojnej jak i w innych oddziałach armii rosyjskiej, aby w zadnych wystąpieniach zbrojnych w walce wewnętrznej udziału nie brali.

Piotrogród, 29 Października 1917 roku.

Naczelny Polski Komitet Wojskowy.

Всѣмъ Военнослужащимъ Полякамъ.

Согласно резолюціямъ 1-го Всероссийскаго Съезда военнослужащихъ поляковъ-военные поляки могутъ быть использованы какъ военная сила исключительно на фронтѣ. Поэтому Верховный Польскій Военный Комитетъ призываетъ всѣхъ военнослужащихъ поляковъ какъ въ польскихъ, такъ русскихъ воинскихъ частяхъ **ВОЗДЕРЖАТЬСЯ** отъ всякаго вмѣшательства во внутреннія столкновенія.

29-го Октября 1917 г.

Верховный Польскій Военный Комитетъ.

Odezwa Naczelnego Polskiego Komitetu Wojskowego do Polaków, aby nie brali udziału w rosyjskiej wojnie domowej
Piotrogród, 29.10.1917
Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie

Appeal of the Chief Polish Military Committee to the Poles not to engage in the Russian civil war
Petersburg, 29.10.1917
Polish Military Museum in Warsaw

Józef Dowbor-Muśnicki (1867–1937)

Fotografia z ok. 1919

Zbiory prywatne

Officer armii rosyjskiej, w 1915 r. awansowany na generała. Organizator i dowódca I Korpusu Polskiego w Rosji, który podporządkował w 1918 r. Niemcom i za zgodą Rady Regencyjnej zdemobilizował. Współorganizator i dowódca armii wielkopolskiej podczas powstania przeciw Niemcom 1918–1919.

Józef Dowbor-Muśnicki (1867–1937)

Photo ca 1919

Private collection

Officer of the Russian Army, Józef Dowbor-Muśnicki in 1915 was appointed general. Organizer and commander of the 1st Polish Corps in Russia, which he subordinated to Germans in 1918 and, with the consent of the Regency Council, demobilized. Co-organizer and commander of Wielkopolska Army during the rising against Germans in 1918–1919.

Formularz dokumentu na prawo noszenia odznaki
I Korpusu Polskiego
1918
Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie

A document form conferring the right to wear the badge
of the 1st Polish Corps
1918
Polish Military Museum in Warsaw

Ułani w polskich formacjach w Rosji
Słupca, 1918/19
Muzeum Wojska w Białymstoku

Uhlans in Polish formations in Russia
Słupca, 1918/19
Military Museum in Białystok

Żołnierz I Korpusu Polskiego w Rosji
1917–1918
Muzeum Wojska w Białymstoku

Soldier of the 1st Polish Corps in Russia
1917–1918
Military Museum in Białystok

2634/c MWP

Entlassungsschein

Der (Dienstgrad) *Leutnant*
 Vor- und Zuname) *Lucjan Stanek*
 (Truppenteil) *Tab. 1. Divis. Stralcz.*
 wird am *5. Juni*
 aus dem Verbände des I. Polnischen Korps
 nach (Ort, Kreis, Gouvernement)
Kobryń Kr. Brestokochan
Gouv. Brestokochan
 seiner Heimat
 entlassen.
Kobryń den *5. Juni* 1918.
 Der Lagerkommandant
Kluping
 Stempel des Lagers

bis zum 15. 7. 18.
 Anmerkung: Inhaber hat das Recht, bis zur
 Beschaffung von Zivilkleidern Uniform ohne Ab-
 zeichen zu tragen.

Wykaz uwolnienia

(Czyn) *chorąży*
 (imie i nazwisko) *Lucjan Stanek*
 (czesc wojskowa) *Tab. 1. Dywizji Stralcz.*
 zostaje dnia *5. czerwca*
 z związku I^o polskiego Korpusu
 do (miejscowosc, powiat, gubernja)
Kobryń Gouv. Brestokochan
 swojego kraju
 uwolniony
Kobryń dnia *5. czerwca* 1918.
 Komendant obozu
Kluping
 Stempel obozu

do 15. 7. 18. r.
 Uwaga: Wlasciciel ma prawo nosic forme bez
 oznaczen, do zaopatrzenia sie cywilnym ubraniem.

Wykaz uwolnienia z obozu w Kobryniu
chorążego Lucjana Staneka ze sztabu
1 Dywizji Strzelców I Korpusu Polskiego
w związku z demobilizacją tej formacji
Kobryń, 5.06.1918 r.
Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie

Document confirming ensign Lucjan Stanek's
release from the camp at Kobryń,
due to demobilization of 1st Riflemen Division
of the 1st Polish Corps
Kobryń, 5.06.1918
Polish Military Museum in Warsaw

Koniec wojny!

War is over!

Przystąpienie do wojny Stanów Zjednoczonych po stronie koalicji oraz klęski ponoszone przez państwa centralne na froncie zachodnim skłoniły ich dowództwo wojskowe do podpisania kapitulacji 11 listopada 1918 r. Dla zwycięskich mocarstw nadszedł czas zmuszonego kształtowania nowego porządku w Europie, a dla narodów wchodzących w skład wielonarodowych imperiów, jak Austro-Węgry i Rosja, okres realizacji swoich narodowych aspiracji. W Paryżu 18 stycznia 1919 r. rozpoczęły się obrady Konferencji Pokojowej, na której przyszłe państwo polskie z powodzeniem reprezentowali Roman Dmowski i Ignacy Jan Paderewski. Tymczasem w kraju 7 października 1918 r. Rada Regencyjna ogłosiła orędzie do narodu, w którym proklamowała „niepodległość państwa obejmującego wszystkie ziemie polskie z dostępem do morza, z polityczną i gospodarczą wolnością, tudzież z terytorialną nienaruszalnością.” 11 listopada 1918 r. Rada przekazała przybyłemu z Magdeburga do Warszawy Józefowi Piłsudskiemu władzę wojskową, a 14 listopada – pełnię władzy politycznej. Jego zwierzchność uznały też Tymczasowy Rząd Ludowy w Lublinie oraz Polska Komisja Likwidacyjna w Krakowie. U brygadiera zameldował się gen. Tadeusz Rozwadowski oddając pod jego komendę Polską Siłę Zbrojną, a także gen. Józef Dowbor-Muśnicki, który oddał na rozkazy Piłsudskiego dawnych, a uznających jego autorytet żołnierzy korpusów polskich w Rosji i Polaków z armii carskiej. Dwaj wielcy rywale polityczni: Józef Piłsudski i Roman Dmowski odsunęli na dalszy plan osobiste animozje. Dmowski otrzymał całkowite poparcie Piłsudskiego w swoich staraniach o jak najkorzystniejsze dla Polski zapisy w traktacie pokojowym, Piłsudski zaakceptował Ignacego Jana Paderewskiego w charakterze premiera polskiego rządu. Młode państwo polskie czekała teraz zbrojna walka o granice: z Ukraińcami, Litwinami i Rosją na wschodzie, z Niemcami na zachodzie i z Czechosłowacją na południu.

The United States entered the war on the side of coalition while the Central States suffered a series of defeats on the western front; this made the Central States sign a capitulation act on 11 November 1918. The victorious powers now had to face a difficult task and shape a new order in Europe. The nations making part of multi-national empires, such as Austro-Hungary and Russia, could finally make their national aspirations come true. In January 1919 the Peace Conference started in Paris. Poland was represented by Roman Dmowski and Ignacy Paderewski. Meanwhile, in Poland, on 7 October 1918, the Regency Council issued an address to the nation in which it proclaimed “independence of the state encompassing all the Polish territories with access to the sea” and declared “political and economic freedom as well as territorial sovereignty.” On 11 November 1918 the Council conferred the military power to Józef Piłsudski who came from Magdeburg to Warsaw. Then on 14 November Piłsudski was granted full political power. His was accepted as the Commander by the Provisional Government in Lublin and the Polish Liquidation Commission in Cracow. Gen. Tadeusz Rozwadowski put in his command the Polish Armed Forces while gen. Józef Dowbor-Muśnicki – the former soldiers of the Polish Corps in Russia and the Poles from the Tsarist army, who recognized Piłsudski’s authority. Two great political rivals: Józef Piłsudski and Roman Dmowski forgot about personal animosities. Dmowski had Piłsudski’s full support in his endeavours to negotiate the most favourable conditions for Poland under the peace treaty, and Piłsudski accepted Ignacy Jan Paderewski as the Prime Minister of the Polish government. The young Polish state still had to struggle in military combat for safe borders: in the east with the Ukrainians, Lithuanians and Russia, in the west with Germans and in the south with Czechoslovakia.

Fragment ekspozycji pt. „Koniec wojny!”
 Fragment of an exhibition “War is over!”

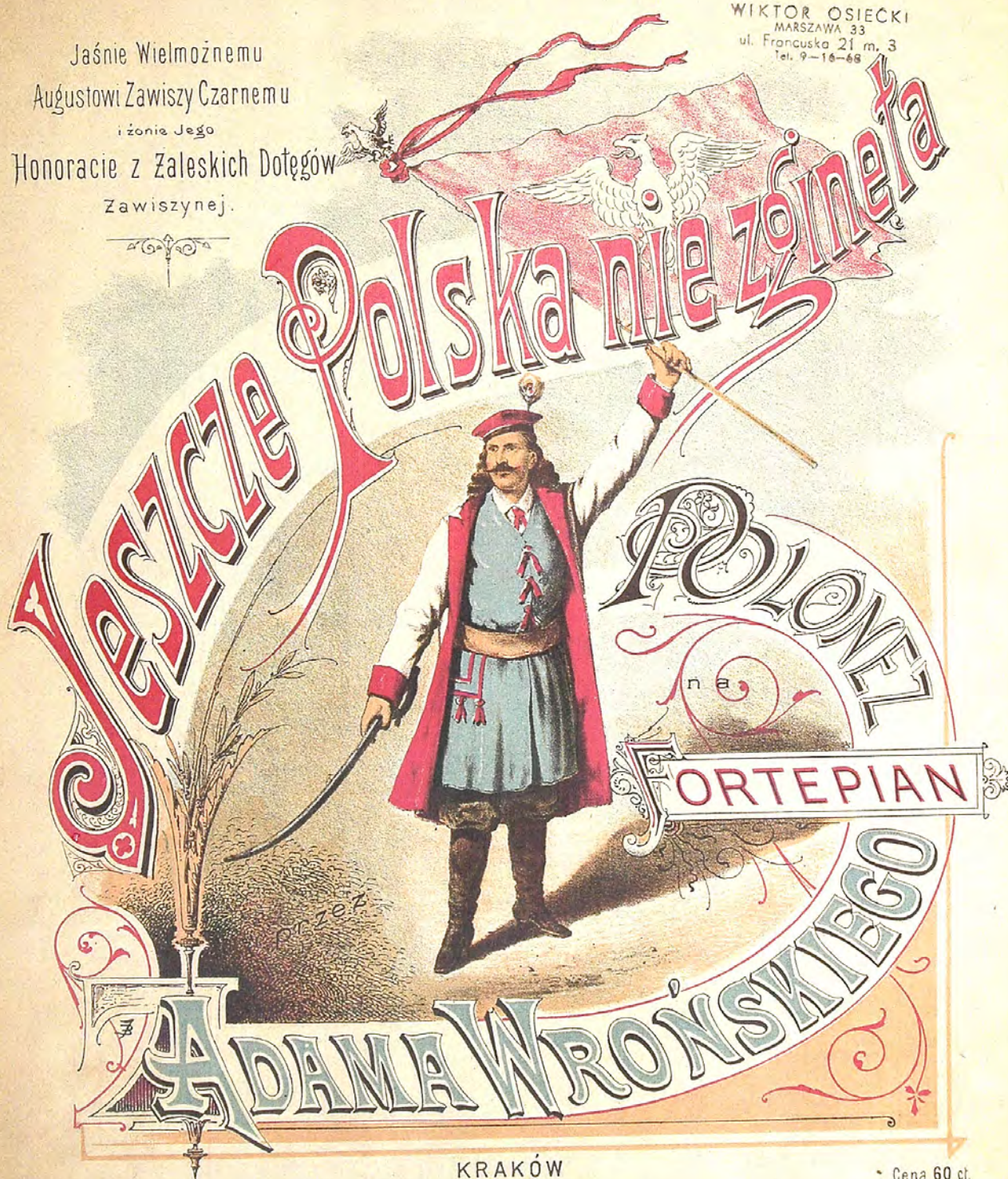
Pochód Narodowy 17 listopada 1918 r. w Warszawie
 Muzeum Niepodległości w Warszawie

National Parade in Warsaw on 17 November 1918
 Independence Museum in Warsaw

Jaśnie Wielmożnemu
Augustowi Zawiszy Czarnemu
i żonie Jego
Honoracie z Zaleskich Dotęgów
Zawiszynej.

WIKTOR OSIECKI
MARSZAWA 33
ul. Francuska 21 m. 3
Tel. 9-16-68

Okladka wydawnictwa zawierającego nuty i tekst
pieśni patriotycznej „Jeszcze Polska nie zginęła”
Zbiory prywatne

Cover of a publication containing score and
text of a patriotic song “Poland ist not died yet”
Private collection

Wielkiemu Obywatelowi Polski Ignacemu Paderewskiemu!

*Tę w okresie niedoli i niewoli Narodu, jako Najświetniejszego
Mistrza muzyki polskiej, niósł po świecie sławę zapominanego
polskiego imienia;
iż, natchniony jasnowidzeniem wolny, Polski, aby pokrzepić
ducha Narodu, wniósł w Krakowie pomnik zwycięcy
z pod Grunwaldu;
iż w chwili katastroficznych dziejów był Wicelentem ofiar
ny, Miłości Ojczyzny i radził gwiazdą snót obywatelskich
na niebie naszym;*

*iż podjął olbrzymią a świątą pracę dla sprawy ojczy-
ty i był Orodowidkiem wstąpienia wolnej, jedyn-
czonej Polski;*

*iż przybył do Ojczyzny, jako zwiastun, Tej jasnego
Jutra, aby rozpościć cały naród w jedno stroniectwo
Polski;*

*wyrażamy Ci, widce czcigodny, Panie
nasza najgłębsza wdzięczność i hołd!
Stowarzyszenie Wielkopolan
w Warszawie*

WARSZAWA
WYSTAWA
1919

W styczniu 1919 roku

Bolesław Rydygier pinx.

Adres hołdowniczy dla I. J. Paderewskiego
od Stowarzyszenia Wielkopolan w Warszawie
styczeń 1919
Archiwum Akt Nowych

Address in homage to I. J. Paderewski from
the Association of Great Poland Inhabitants in Warsaw
January 1919
Archives of Contemporary Records

Plakat propagujący rozbudowę polskiej armii
Litografia, sygn. Bogdan Nowakowski, po 1918
Muzeum Niepodległości w Warszawie

Poster promoting the extension of the Polish Army
Lithograph, signed Bogdan Nowakowski, after 1918
Independence Museum in Warsaw

Plakat wzywający do wpłat na fundusz
Pożyczki Odrodzenia Polski
Litografia, sygn. „J.S.K.” [Jerzy Szczęsny Kowarski], 1920
Muzeum Niepodległości w Warszawie

Poster with an appeal to make contributions
to the fund Pożyczka Odrodzenia Polski
Lithograph, signed “J.S.K.” [Jerzy Szczęsny Kowarski], 1920
Independence Museum in Warsaw

Naczelne Dowództwo wojsk polskich.

Rozkaz dzienny Nr. 1.

ŻOŁNIERZE!

Obejmuje nad Wami komendę w chwili, gdy serce w każdym Polaku bije silniej i żywiej, gdy dzieci naszej Ziemi ujrzały słońce swobody w całym jej blasku. Z Wami razem przeżywam wzruszenie tej godziny dziejowej, z Wami razem ślubuję życie i krew swoją poświęcić na rzecz dobra Ojczyzny i szczęścia jej Obywateli.

ŻOŁNIERZE! W ciągu wojny światowej w różnych miejscach i warunkach tworzyły się próby formacji wojskowych polskich. Przy kalectwie — zdawało się — nieuleczalnym naszego narodu próby nawet, gdy były szczytne i bohaterkie, były z konieczności karłe i jednostronne. Pozostałością tych stosunków jest niejednorodność szkodliwa w wojsku. Liczę na to, że każdy z Was potrafi siebie przezwyciężyć i zdobędzie się na wysiłek dla usunięcia różnic i tarć, klik i zaścianków w wojsku, dla szybkiego wytworzenia poczucia koleżeństwa i ułatwienia pracy.

ŻOŁNIERZE! Cały nasz naród staje teraz przed zagadnieniami, które rozwiązać będzie mógł tylko przy nadzwyczajnym wysiłku i naprężeniu swej siły i woli. W swoim zakresie zagadnienia te stają i przed nami. Rozwiązać je będzie nam tem trudniej, że twarda nasza służba nakłada nieraz ciężaru więcej na uczucia i serce żołnierza. Zarówno w najradośniejszych jak najcięższych chwilach żołnierz musi być opanowanym i zrównoważonym, zdolnym do wykonania swego zadania w porządku i dokładnie. Wykroczenia pod tym względem są tem łatwiejsze, gdy wszystko dokoła w tej podniecającej chwili nie ma tych dodatkowych ciężarów, jakie zawsze na sobie niesie żołnierz.

Chciałbym, abym pod tym względem nie potrzebował robić Wam wyrzutów i abym mógł, składając sprawę ze swych czynności przed narodem, powiedzieć sumiennie o sobie i o Was, że byliśmy nie tylko pierwszymi ale i dobrymi żołnierzami zmartwychwstałej Polski.

Rozkaz ten przeczytać przed frontem podwładnych mi oddziałów.

Dan w Warszawie, dnia 12 listopada 1918 r.

Józef Piłsudski m. p.

Rozkaz dzienny Józefa Piłsudskiego

z 12.11.1918 r.

Muzeum Niepodległości w Warszawie

Order of the Day given by Józef Piłsudski

on 12.11.1918

Independence Museum in Warsaw

„Święto trzech Józefów”,
czyli dzień zjednoczenia armii Józefa Piłsudskiego,
Józefa Hallera i Józefa Dowbora-Muśnickiego
w Armię Polską

Kraków, 19 października 1919 r.
Muzeum Historii Fotografii w Krakowie

“Three Josephs’ Day”

– unification of the armies of J. Piłsudski,
Józef Haller and Józef Dowbor-Muśnicki
into the Polish Army

Cracow, 19 October 1919
Museum of the History of Photography in Cracow

Powstanie Wielkopolskie The Wielkopolskie Rising

Kłęska militarna Niemiec nie przełożyła się automatycznie na ich rezygnację z ziem polskich. Ich niepodległość można było jedynie wywalczyć z bronią w ręku i w tym kierunku szły działania Wielkopolan tworzących ochotnicze oddziały zbrojne. W listopadzie ukonstytuowała się Naczelna Rada Ludowa, która za władzę nadrzędną uznała Komitet Narodowy Polski w Paryżu i w związku z tym czekała na rozstrzygnięcia Konferencji Pokojowej wstrzymując akcję zbrojną. Jednak pod wpływem wizyty w Poznaniu Ignacego Jana Paderewskiego 27 grudnia 1918 r. wybuchło tam spontanicznie zbrojne powstanie mające na celu przyłączenie Wielkopolski do tworzącego się państwa polskiego, które objęło wiele miejscowości tego regionu. 16 stycznia 1919 r. głównodowodzącym armii wielkopolskiej został gen. Józef Dowbor-Muśnicki. Oddziały ochotnicze przekształcono w formacje regularne, przeprowadzono też pobór do wojska. 16 lutego nastąpił rozejm, podczas którego wzdłuż granic terenów wyzwolonych przez wojska powstańcze wytyczono linię demarkacyjną. Powstała w ten sposób faktyczna granica państwowa, którą musieli wkrótce wziąć pod uwagę uczestnicy międzynarodowych rokowań pokojowych. W końcu maja 1919 r. gen. Dowbor-Muśnicki podporządkował się Naczelnemu Dowództwu w Warszawie, a 1 sierpnia uchwałą Sejmu Wielkopolska została włączona w skład Rzeczypospolitej.

German military defeat did not mean Germany's resignation from the Polish lands. Independence of these territories could be regained only in combat and such was the mission of the volunteers who formed military troops. In November the Supreme People's Council was set up. The Council recognized the Polish National Committee in Paris as supreme power, and, therefore, did not start any military action waiting for the resolutions of the Peace Conference. However, following the visit of Ignacy Jan Paderewski on 27 December 1918, a rising broke out spontaneously. Its aim was to incorporate Wielkopolska into the Polish State which was being formed. The rising extended on numerous localities of the region. On 16 January 1919 gen. Józef Dowbór-Muśnicki was appointed commander-in-chief of the Wielkopolska army. Volunteer troops were transformed into regular formations and new recruits were conscripted. On 16 February a ceasefire was declared and a demarcation line was drawn up along the borders of the territories liberated by the insurgent troops. This way a real state borders were established, which soon had to be recognized by the international peace negotiators. At the end of May 1919 gen. Dowbór-Muśnicki declared his subordination to the Chief Command in Warsaw, and on 1 August, by resolution of the Sejm, Wielkopolska was incorporated into the Polish Republic.

Fragment ekspozycji poświęcony Powstaniu Wielkopolskiemu
 Fragment of exhibition on Wielkopolskie Rising

Wjazd I. J. Paderewskiego do Poznania
 26.12.1918
Archiwum Akt Nowych

I. J. Paderewski's arrival in Poznań
 26.12.1918
Archives of Contemporary Records

Pamiętka poświęcenia Komendy miasta Poznania
Poznań, 26.04.1919
Muzeum Powstania Wielkopolskiego w Poznaniu

Souvenir of blessing of Military Headquarters in Poznań
Poznań, 26.04.1919
Museum of Wielkopolskie Rising in Poznań

Ignacy Jan Paderewski
przemawia z okna hotelu „Bazar” w Poznaniu
Ol., pł., współczesna kopia wg J. Styki
Muzeum Niepodległości w Warszawie

Ignacy Jan Paderewski
giving a speech from the 'Bazar' Hotel in Poznań
Oil. on canvas, contemporary copy after J. Styka
Independence Museum in Warsaw

Patent Naczelnej Rady Ludowej
do odznaki pamiątkowej „Za Waleczność”
Poznań, 27.12.1919
Muzeum Niepodległości w Warszawie

Nomination of the Supreme People's Council
to a commemorative emblem "For Bravery"
Poznań, 27.12.1919
Independence Museum in Warsaw

Dyplom Urzędu Skarbowego
przy Naczelnej Radzie Ludowej
będący potwierdzeniem wpłaty na Skarb Polski
Poznań, 1.08.1919
Muzeum Powstania Wielkopolskiego w Poznaniu

Diploma issued by the Tax Office
at the Supreme People's Council confirming payment
of a contribution to the Polish Treasury
Poznań, 1.08.1919
Museum of Wielkopolskie Rising in Poznań

Plakat na powitanie gen. Józefa Dowbora-Muśnickiego,
który objął dowództwo Powstania Wielkopolskiego
16 stycznia 1919 r.
Poznań, styczeń 1919
Muzeum Powstania Wielkopolskiego w Poznaniu

Poster welcoming Gen. Józef Dowbór-Muśnicki,
who assumed the leadership of Wielkopolskie Rising
on 16 January 1919.
Poznań, January 1919
Museum of Wielkopolskie Rising in Poznań

Konflikt polsko-ukraiński o Lwów, Przemyśl i Borysław

The Conflict over Lvov, Przemyśl and Borysław

3 marca 1918 r. został zawarty pokój w Brześciu kończący wojnę niemiecko-rosyjską. Jednym z ustaleń traktatu było oddanie Ukraińcom terenów w Galicji Wschodniej z wyraźną przewagą ludności polskiej. W odpowiedzi Polacy galicyjscy postanowili proklamować polską państwowość na tym obszarze w dniu 1 listopada 1918 r. Wcześniej jednak wystąpiła społeczność ukraińska, która przy pomocy dawnych legionów ukraińskich w wojsku austriackim utworzyła Zachodnio-Ukraińską Republikę Ludową na obszarze całej niemal Galicji Wschodniej ze Lwowem i Przemyślem, od rzeki Zbrucz na wschodzie po San na zachodzie. Ludność polska we Lwowie podjęła natychmiast kontrakcję przy pomocy niewielkich polskich oddziałów wojskowych, Polskiej Organizacji Wojskowej i Związku Wojskowych Polaków. Walki w mieście trwały trzy tygodnie. Włączyli się do niej legionści zwolnieni z austriackich obozów internowania oraz polscy żołnierze armii austriackiej powracający z frontu włoskiego. Ruszyła też na odsiecz armia polska. 22 listopada Lwów był wolny. Utworzony tam Tymczasowy Komitet Rządzący podporządkowany został bezpośrednio rządowi w Warszawie. Natomiast walki wokół Lwowa trwały przez następne miesiące. W styczniu 1919 r. oddziały polskie zajęły Wołyń, w czerwcu 1919 r. zaś Rada Najwyższa państw koalicji upoważniła Polskę do wprowadzenia zarządu cywilnego na terenach Galicji Wschodniej. 1 września 1919 r. podpisany został rozejm polsko-ukraiński, a 21 kwietnia 1920 r. układ sankcjonujący polską przynależność państwową spornych terenów.

On 3 March 1918 a peace treaty was signed in Brześć. The treaty, which ended the German-Russian war, provided for the return of the East Galicia territories with a substantial majority of the Polish population to the Ukrainians. In response, on 1 November 1918, the Galician Poles decided to proclaim the Polish state on these territories. However, before that happened, the Ukrainian community stepped in, and with the help of the former Ukrainian legions within the Austrian army, established the Western Ukrainian People's Republic which covered almost entire East Galicia, with Lvov and Przemyśl, from the Zbrucz River in the east to the San in the west. The Polish community in Lvov immediately undertook a counteraction with the help of small Polish army units, the Polish Military Organization and the Military Poles' Union. Fighting in the city lasted for 3 weeks. The army were joined by the legion soldiers freed from the Austrian internment camps, returning from the Italian front. Also the Polish army came to their aid. On 22 November Lvov was liberated. The Provisional Governing Committee, founded in Lvov, was subordinated directly to the government in Warsaw. The fights around Lvov continued over the next months. In January 1919 the Supreme Council of the coalition states let Poland introduce the civil government on the territories of East Galicia. On 1 September 1919 a Polish-Ukrainian armistice was signed, while the treaty of 21 April 1920 provided for the incorporation of the disputed territories into Poland.

Fragment ekspozycji poświęconej obronie Lwowa i Galicji Wschodniej

Fragment of exhibition devoted to the defence of Lvov and Eastern Galicia

Ulotka wzywająca do wstąpienia w szeregi Armii Ochotniczej
Lwów, listopad 1918
Muzeum Niepodległości w Warszawie

Leaflet with an appeal to join the Volunteer Army
Lvov, November 1918
Independence Museum in Warsaw

Czy nie wiesz,

że nieprzyjaciel nieustannie się zbliża?

Co czynisz

dla uratowania OJCZYZNY — Jej niepodległości i wsparcia tych, co walcząc, krzepią się nadzieją, że ty przyjdiesz im na pomoc, lub zajmiesz ich miejsce w szeregach obrońców?

Czy nie wstydzisz się

siedzieć beczynnie, gdy krew twych braci się leje, gdy miasta płoną, a OJCZYZNA woła o pomoc?

Zważ,

czy beczynność nie równą jest zbrodni, a opieszałość równa jest pomocy barbarzyńskiemu wrogowi?

A pomagać wrogowi

przecież nie zamierzasz,

więc zgłoś się **natychmiast w szeregi**

Armii Ochotniczej

Lwów, Zamarstynowska 7.

24 w. 1190, 00-1.000. Druk, i litr. D. O. G. Lwów 1918.

Ulotka wzywająca do wstąpienia w szeregi Armii Ochotniczej
Lwów, listopad 1918
Muzeum Niepodległości w Warszawie

Leaflet with an appeal to join the Volunteer Army
Lvov, November 1918
Independence Museum in Warsaw

Odnaka pamiątkowa VII Odcinka Obrony Lwowa
brąz, po 1919
Muzeum Niepodległości w Warszawie

Commemorative badge of the 7th Sector of Lvov Defence
Bronze, 1919
Independence Museum in Warsaw

Do szeregów!

Połowa miasta jeszcze dotąd jęczy pod straszliwymi rządami okrutnej, rozpasanej żołdackiej czerni. Nasi najbliżsi po tamtej stronie Lwowa, cierpiąc głód i niesłychany terror, ciągle jeszcze z dnia na dzień nadaremnie czekają wybawienia od hajdamackiej niewoli. Uratowaliśmy już od niej dziesiątki tysięcy mieszkańców, zorganizowaliśmy się i zebraliśmy środki do walki, jakich nie mieliśmy w pierwszych dniach po dokonaniu brutalnego ukraińskiego gwałtu. Ale dzieło nasze jeszcze nie skończone. Za nami dopiero połowa spełnionego obowiązku; decydujący bój przed nami. Dzień walki rozstrzygającej już bliski; pomnijmy, że od jej wyniku zawisła cała przyszłość nasza i rodzin naszych. Albo zbierzemy raz wreszcie te siły, jakie są niezbędne, by dopełnić całkowitego zwycięstwa, albo przelana dotąd krew pójdzie na marne.

Polska pamięta o nas, wysuniętej na kresy swojej przedniej placówce; ona nas nie zdradzi i nie opuści! Jednak za naszą własną wolność, nasze życie i naszą przyszłość spokojną my sami przede wszystkim winniśmy pójść do boju. Gdy wszyscy staniemy w szeregu, zwycięstwo musi być nasze.

Polacy! W takiej chwili nikomu z nas nie wolno usuwać się od spełnienia obywatelskiego obowiązku. Kto tylko zdolny jest karabin dzierżyć w ręku, natychmiast do szeregu! Wszyscy bez wyjątku!

Kto Polak – do broni!

Lwów, dnia 12. listopada 1918.

Naczelna Komenda Wojsk Polskich
we Lwowie.

Odezwa wzywająca pod broń
Naczelnej Komendy Wojsk Polskich we Lwowie
Lwów, 12.11.1918
Muzeum Niepodległości w Warszawie

Call to arms issued by the Supreme Command
of the Polish Forces in Lvov
Lvov, 12.11.1918
Independence Museum in Warsaw

Rozkaz

Komendy Wojskowej we Lwowie.

Aż do dalszego zarządzenia wyższych Komend ustanawiam L. 1¹⁸ „Komendę Wojskową we Lwowie” nad powiatami Galicyi wschodniej, na obszarze dawnego „K. k. Militärkommando”, a to celem utrzymania ładu, oraz ochrony ludności bez względu na narodowość i wyznanie przed gwałtami, a to aż do czasu rozstrzygnięcia narodowościowych kwestyi spornych w Galicyi wschodniej przez **ogólny kongres pokojowy**:

a) Najstarsi rangą, względnie nawet niżsi rangą oficerowie przebywający w poszczególnych powiatach Galicyi wschodniej obejmą o ile miejscowe stosunki na to pozwolą natychmiast dowództwo nad znajdującymi się tam oddziałami i zakładami wojskowymi, tworząc w dotyczących powiatach oddziały wojskowe z ochotników, i są mi za ład i porządek w dotyczących powiatach odpowiedzialni.

Wojskowi Komendanci powiatowi urzędują w miastach powiatowych, a prócz dowództwa nad oddziałami wojskowymi przystąpią natychmiast do organizacji zawodowych „Straży” bezpieczeństwa w miejsce dawnej żandarmeryi. Komendant straży dla powiatów w Galicyi wschodniej urzęduje przy „Komendzie wojskowej” we Lwowie, natomiast Komendanci wojskowi w poszczególnych powiatach wyznaczają odpowiednich energicznych oficerów na Komendantów „Straży” dotyczącego powiatu. Komendanci „Straży” powiatowych podlegają Komendantowi „Straży” dla Galicyi wschodniej urzędującemu przy „Komendzie wojskowej” we Lwowie.

b) Żołnierzom i strażnikom, prócz całkowitego utrzymania, wypłacać aż do dalszego zarządzenia po 4 K. dziennie żołdu, oraz 10 K. dziennego dodatku, oficerom 20 K. dodatku dziennego, prócz zwykłych poborów.

c) Komendę miasta we Lwowie i komendę nad powiatem lwowskim obejmuje podpułkownik Mączyński Czesław.

Komenda miasta uruchomi bezwzględnie Komendę placu, w której wszyscy przebywający bez przydziału służbowego we Lwowie oficerowie natychmiast dla ewidencji się zameldują.

Wszystkie komendy i zakłady we Lwowie przystępują natychmiast do podjęcia swych dotychczasowych czynności o ile możliwości w dotychczasowych lokalach.

„Komenda wojskowa” we Lwowie urzęduje w gmachu dawnej „k. k. Militärkommando” plac Bernardyński.

d) Wzywa się ludność do natychmiastowego oddania broni najbliższym Komendom wojskowym pod osobistą odpowiedzialnością, oraz odpowiedzialnością dotyczących wójtów i Naczelników gmin.

Nadto wojskowi Komendanci powiatowi wypłacą w miarę uznania za każdy obcy oddany karabin po 50 Kor., za karabin maszynowy po 250 Kor., o ile broń ta w nieuszkodzonym stanie dostarczona będzie. Odbierać za pokwitowaniem.

e) Komendanci powiatowi będą działali w sprawach administracyjnych w porozumieniu z władzami złożonymi z przedstawicieli polskiej i ruskiej narodowości, a to od chwili zaistnienia tej władzy.

f) Wszyscy wykraczający przeciwko publicznemu porządkowi i zarządzeniom Komend wojskowych zostaną pociągnięci do najsurowszej odpowiedzialności.

g) Wobec osobników i band tak cywilnych jak i w mundurach przychwyconych na rabunku i gwałtach, nakazuje się patrolom prowadzonym przez oficerów użyć z całą bezwzględnością broni palnej, a to aż do odwołania niniejszego zarządzenia ze strony podpisanej Komendy.

Lwów, dnia 22. listopada 1918.

Tymczasowy Komendant wojskowy dla Galicyi wschodniej

General Roja.

Rozkaz Tymczasowego Komendanta Wojskowego
dla Galicyi Wschodniej ustanawiający
Komendę Wojskową we Lwowie dla zaprowadzenia
spokoju i porządku publicznego
Lwów, 22.11.1918
Muzeum Niepodległości w Warszawie

Order of the Interim Military Commander
for Eastern Galicia establishing
the Army Headquarters in Lvov to maintain law
and order
Lwów, 22.11.1918
Independence Museum in Warsaw

L. 2111.

KRZYŻ OBRONY LWOWA
NADAJĘ

poruc. Jakóbowi Koziołowi

ZA DZIELNOŚĆ I TRUDY PONIE-
SIONE W BOJACH O CAŁOŚĆ I NIE-
PODLEGŁOŚĆ RZECZYPOSPOLTEJ
W CZASIE OBLĘŻENIA LWOWA
OD 1 DO 22 LISTOPADA 1918 R.

Say
OPICER SZTABU
pph

Władysław Gaj
NACZELNY KOMENDANT
W. P. WE LWOWIE

Dyplom do „Krzyża Obrony Lwowa”
Muzeum Niepodległości w Warszawie

Diploma of “Lvov Defence Cross”
Independence Museum in Warsaw

Dyplom do odznaki honorowej „Orlęta”
Muzeum Niepodległości w Warszawie

Diploma of the “Young Eagles” honorary badge
Independence Museum in Warsaw

Odznaka honorowa „Orlęta”
Miedź oksydowana, proj. T. Łuczyński, 1919
Muzeum Niepodległości w Warszawie

“Young Eagles” honorary badge
Oxidated copper, designed by T. Łuczyński, 1919
Independence Museum in Warsaw

Obrona Lwowa
Ol., pł., kopia wg W. Kossaka z 1926
Muzeum Niepodległości w Warszawie

Defence of Lvov
Oil on canvas, contemporary copy after W. Kossak
Independence Museum in Warsaw

**Herb Lwowa udekorowany krzyżem
Virtuti Militari**
Plakietka z lwowskiego Ratusza, po 1936
Muzeum Niepodległości w Warszawie

**Lvov coat of arms decorated
with the Virtuti Militari Cross**
Plaque on Lvov Town Hall, after 1936
Independence Museum in Warsaw

Konflikt polsko-litewski o ziemię sejneńską The Conflict over the Area of Sejny

W połowie listopada 1918 r. na terenie Suwalszczyzny powstała Tymczasowa Rada Obywatelska Okręgu Suwalskiego, której celem było pokojowe przejęcie władzy z rąk Niemców i jak najszybsze przekazanie jej organom państwa polskiego. Tworzeniu polskich ośrodków władzy towarzyszyła przedłużająca się okupacja wojsk niemieckich oraz narastający konflikt z ludnością litewską zamieszkującą rejon Sejny, gdzie powstał litewski Komitet Powiatowy w celu przyłączenia tych terenów do państwa litewskiego. Za zgodą okupacyjnych władz niemieckich przejął władzę na terenie powiatu i ogłosił pobór do litewskiego wojska. Wiosną 1919 r. Litwini mając poparcie Niemców zajęli także Suwałki. 18 czerwca 1919 r. na Konferencji Pokojowej w Paryżu zapadła decyzja o przyznaniu Litwie powiatu sejneńskiego, suwalskiego i części powiatu augustowskiego. Odpowiedzią było utworzenie polskich oddziałów partyzanckich, które podjęły działania w obronie polskiej ludności i polskiego majątku. Latem 1919 r. wojska niemieckie wycofały się z Augustowa i Suwałk, dokąd wkroczyły wojska polskie. W rękach litewskich wciąż pozostawały Sejny, a więc 16 sierpnia zapadła decyzja o ich zbrojnym odbiciu. O świcie 23 sierpnia 1919 r. na rozkaz Dowództwa Obrony Kresów Ziemi Suwalskiej oddziały POW uderzyły na miasto. Wojska litewskie zostały ostatecznie wyparte 28 sierpnia.

In mid November 1918 Provisional Council of Suwałki District was established in the region of Suwałki. Its aim was to take power and pass it as soon as possible to the Polish state. The Council, however, had to establish Polish centres in the context of occupation by German troops and of a growing conflict with the Lithuanian population inhabiting the area of Sejny, where a Lithuanian County Committee was established in order to incorporate these lands into the Lithuanian state. With the consent of the German authorities the Committee took control over the county and started to conscript recruits to the Lithuanian army. In spring 1919 the Lithuanians, supported by the Germans, invaded also Suwałki. On 18 June 1919, the Peace Conference in Paris resolved to grant the county of Sejny, Suwałki and part of Augustów county to Lithuania. The Poles started to form insurrectional troops to defend the Polish population and Polish property. In summer 1919 German forces withdrew from Augustów and Suwałki, and Polish troops entered these towns. However, Sejny was still in the Lithuanian hands. On 16 August there came a decision to recapture the locality. At dawn, on 23 August 1919, at the orders of the Commando of Suwałki Frontier Defence, the Polish Military Organization took an attack on the town. The Lithuanian troops ultimately withdrew on 28 August.

Fragment ekspozycji poświęconej walce o polskość ziemi augustowskiej, suwalskiej i sejneńskiej
 Fragment of an exhibition devoted to the struggle for the Polish identity of the Augustów, Suwałki and Sejny Districts

Dowództwo Obrony Kresów Ziemi Suwalskiej.
 W środku siedzi ppor. Adam Rudnicki
 – komendant okręgu suwalskiego POW
 Suwałki, 6.10.1919
 Muzeum Okręgowe w Suwałkach

Command of the defence of Suwałki Frontier. In the
 middle, sitting, 2nd lieutenant Adam Rudnicki – commandant
 of Suwałki District of the Polish Military Organization
 Suwałki, 6.10.1919
 District Museum in Suwałki

MANIFEST

do polskiego ludu roboczego miast i wsi.

Towarzysze! Robotnicy! Włościanie!

Nastala godzina wyzwolenia. Lud roboczy w Polsce, wyzwolony z pod jarzma kapitalistów, obszarników, dzierców i wyzyskiwaczy we własne dłonie bierze swój los.

Towarzysze robotnicy i chłopie! Przez wieki długie ssala krew ludu roboczego szlachta w Polsce. Przez swe nieczne panowanie i przez swój niemiły rząd panowie polscy czynnie wyniszczali, a potem haniebnie ją sprzedali carcy rosyjskiej, królowi pruskiemu i cesarzowi austriackiemu. Pod jarzmem obcym tuczyli się potem dziedzice dóbr i fabrykanci, wysługując się rządowi zaborczym, a lud polski jęczał w niewoli podwójnej.

Gdy przed sześciu laty świat cały stanął w płomieniach pożogi wojennej, kapitaliści i obszarnicy polscy stali się poplecznikami trzech rządów zaborczych, upodiali się przed carem Mikołajem Krwawym, cesarzem Franciszkiem Józefem i przed Wilhelmem, by potem zależnie od wypadków zdradzać jednego na rzecz drugiego.

Niehamniejszą zaś rolę odegrali wówczas zdracy socjalizmu, zdracy sprawę 1905 r. — tak zwanej Polskiej Partii Socjalistycznej, z Piłsudskim i Daszyńskim na czele, którzy wzywali robotników i chłopów polskich, by wstępowali do legionów, by na ochotnika szli mordować braci swych polskich, wciągniętych przemocą do armii carskiej. W zbrodni-ckiej głupocie swojej — ludzili ludzi, że pójdą bić się za wolność ludu polskiego, gdy jasnym było, że legiony idą krew swą przelewać za zwycięstwo Niemiec kapitalistycznych, za triumf Wilhelma, krala Polski.

Gdy lud roboczy Rosji zwał krwawą rządy cara, a robotnicy Niemiec podnieśli bunt przeciwko rządowi pruskiemu, zajęto w nich i objęły władztwo nad światem rządy kapitalistyczne Anglii i Francji. Dla utrzymania ich panowania trzeba było we krwi zatopić rewolucję rosyjską, trzeba było zdusić państwo robotnicze, to państwo socjalistyczne, w którym niera już panowania kapitalistów, obszarników, popów i czynowników. Ze robotnicy i chłopie Rosji ujęli w swe ręce rządy, wypędzili wyzyskiwaczy, gnębieli i dźgnięci, dlatego ci, co dotąd tuczą się krzywdą robotniczą, postanowili zdławić tę Rosję.

W tym celu pozwoliły rządy państw zwyciężczych kapitalistycznych na utworzenie państwa Polskiego, pod warunkiem: że ta „wyzwolona” Polska stanie się żandarmem Europy, zamieni się w jedno wielkie koszarę, skąd będą wysyłać żołnierzy polskich, synów robotniczych i chłopskich, dla mordowania robotników i chłopów Rosji, którzy się zbuntowali przeciw kapitalistom władającym światem.

Poszedł na tę służbę podła Piłsudski ze swoją zgrają. Pohańbili imię polskie, stając do walki z ludem roboczym wespół z byłymi kontrrewolucyjnymi generałami carskimi.

Polska pod rządami Piłsudskiego została rzucona ponownie na pastwę obszarnikom, kapitalistom, paskarzom i stała się piekłem dla robotników, piekłem gorszym, niż za czasów carskich. O pomście woła krew pomordowanych przez siepaczków Piłsudskiego towarzyszyów Wesołowskiego, Fabierkiewicza, Kuleszkiego i tylu innych bezimiennych bohaterów sprawy robotniczej, o pomście wołają tortury straszne, dokonywane nad więźniami w karnicach polskich, o pomście wołają zbrodnie krwawe, dokonywane na strejkujących robotnikach i parobkach, o pomście woła krew ofiar pogromów żydowskich, o pomście wołają zbrodnie, dokonane nad żołnierzami w koszarach i więzieniach.

Nie mogło być inaczej, gdyż klasa panująca polska, biorąc na siebie rolę klaty Rosji rewolucyjnej, musiała stać się również katem rewolucyjnego ludu roboczego polskiego.

Lecz lud roboczy Rosji wysiłkiem nadludzkim stworzył armię czerwoną, która, broniąc praw i wolności ludu, w dwuletnich walkach rozgromiła wrogów, i przetrwała już się stopniowo w armię pracy i budownictwa pokojowego, lecz znowu sprowokowana do walki, obecnie zadala ciós śmiertelny również temu rządowi haniebniemu Polski, który gnębiąc wyniszczając robotników i chłopów polskich, targnął się na Rosję Socjalistyczną.

Wyzwalając zaś siebie bohaterski robotnik Rosji dał również możliwość wyzwolenia się z pod jarzma ucisku i wyzysku robotnikom i chlo-

pom Polski. Urzeczywistniły się dziwnie słowa bohaterów powstania polskiego, którzy szli w bój rozpaczny przeciw caratowi i marzyli o tym, że wyzwolą z pod jarzma carów również lud Rosji. Bo oto idzie ku nam Armia Czerwona z hasłem:

ZA NASZĄ WOLNOŚĆ I WASZĄ!

Nie po to idą, wkraczają do Polski nasi bracia rosyjscy, by ją zawołać (wojną obecną narzucał rząd polski), walczyć oni przede wszystkim o pokój dla siebie, gdyż tylko pokój da im możliwość powrota do domów, możliwość podjęcia dzieła tworzenia nowego ludu.

Pokój trwały, gwarantujący ich od nowych zamachów na ich wolność, może być zawarty tylko pomiędzy Rosją Socjalistyczną a Socjalistyczną Polską Rad Robotniczych. To też walczyć o swoją wolność, walczyć i o naszą. My również, walcząc o prawa nasze, walczymy o prawa i wolność ludu roboczego Rosji.

Towarzysze! Dziś wzmóc tę walkę należy, prowadzić ją organizacyjnie i planowo. Wytworzony na terenie wyzwolonym z pod jarzma kapitalu, Tymczasowy Komitet Rewolucyjny Polski do czynu was wzywał

OTO ZAŚ CO CZYNIC NALEŻY.

Fabryki i kopalnie należy wydrzeć z rąk kapitalistów i spekulantów — paskarzy. Przechodzą one na własność narodu i zarząd ich obejmują Komitety Robotnicze.

Folwarki i lasy również przechodzą na własność i pod zarząd narodu. Obszarników trzeba powypędzać, a zarządzać folwarkami będą Komitety Parobczańskie.

Ziemia włościen-pracowników pozostaje nietykalną.

W miastach zarząd obejmują delegaci robotników, po wsiach — tworzą się rady gromadzkie.

Gdy w całej Polsce zostanie zwołany rząd krwawy, który wtroczi kraj w wojnę zbrodniczą, Zjazd delegatów ludu roboczego miast i wsi utworzy Polską Socjalistyczną Republikę Rad.

Robotnicy! Przyszłość wasza w waszych jest rękach. Wszystko składa się pomysłnie dla zwycięstwa, lecz nie wolno zwlekać ani chwili.

Armia Czerwona, otwiera uczuciem braterstwa robotniczego, pomoże wam. Współdziałajmy więc jej wszystkimi siłami. Państwa kapitalistyczne nie tarzą się na Polskę robotniczą, gdyż na to nie pozwolą robotnicy Anglii, Francji, Niemiec. Wielkie hasło staje się ciałem: Proletariusze wszystkich krajów, łączcie się!

Czyńcie nowy ład u nas w Polsce!

Uwalniajcie z więzień więźniów politycznych, waszych braci i wódców w walce rewolucyjnej.

Wypędzajcie obszarników i fabrykantów, bierzcie w wasz zarząd i ochraniajcie pilnie dobra narodowe — fabryki, folwarki i lasy!

Uzbrajajcie się śpiesznie dla obrony zdobytej wolności!

Wtwórzcie wszędzie miejscowe Komitety Rewolucyjne!

Niech żyje wyzwolona Polska Robotnicza, Polska Socjalistyczna!

TYMCZASOWY KOMITET REWOLUCYJNY POLSKI

Przewodniczący *Julian Marchlewski.*

Członkowie: *Feliks Dzierżyński.*

Feliks Kon.

Edward Próchniak

Józef Unszlicht.

Białystok,
30 lipca 1920 r.

Manifest Tymczasowego Komitetu Rewolucyjnego Polski, 1920

Muzeum Niepodległości w Warszawie

Tymczasowy Komitet Rewolucyjny Polski był utworzony w Białymstoku 23 lipca 1920 r. przez polskich komunistów w okresie wojny polsko-bolszewickiej. W jego skład wchodził m.in.: Julian Marchlewski, Feliks Dzierżyński, Feliks Kon, Edward Próchniak, Józef Unszlicht. Sprawował władzę na obszarach zajętych przez Armię Czerwoną. Zapowiadał utworzenie polskiej republiki radzieckiej, nacjonalizację ziemi obszarniczej i fabryk. Opuścił Białystok wraz z Armią Czerwoną w sierpniu 1920 r.

Manifesto of Provisional Revolutionary Committee of Poland, 1920

Independence Museum in Warsaw

The provisional Revolutionary Committee of Poland was established in Białystok on 23 July 1920, during the Polish-Bolshevik war, by the Polish communists. Among its members were Julian Marchlewski, Feliks Dzierżyński, Feliks Kon, Edward Próchniak, Józef Unszlicht. The Committee ruled on the territories occupied by the Red Army and planned to establish a Polish Soviet Republic, nationalize landowners and production plants. It left Białystok together with the Red Army in August 1920

Józef Piłsudski przed Resursą Obywatelską
w Suwałkach
13.09.1919
Muzeum Okręgowe w Suwałkach

Troops of 41st Suwałki Infantry Regiment
at St. Alexander Square in Suwałki
24.09.1919
District Museum in Suwałki

Ustalanie wschodniej granicy Forming the Eastern Border

Ustąpienie wojsk niemieckich z terenów Litwy i Białorusi zostało wykorzystane przez Armię Czerwoną, która w listopadzie 1919 r. ruszyła na zachód z zamiarem rewindykowania obszarów nierosyjskich dawnego imperium carskiego, a także szerzenia w Europie idei rewolucji bolszewickiej. Na terenach zagrożonych agresją polskie ziemiaństwo przystąpiło do tworzenia Samoobrony Litwy i Białorusi. W grudniu 1919 r. rozpoczęło się formowanie Dywizji Litewsko-Białoruskiej, która przez następne miesiące toczyła walki z Armią Czerwoną. 19 kwietnia zostało opanowane Wilno, a zimą front polsko-bolszewicki stanął na linii Dźwiny, Berezyny i Ptyczy. Ofensywa polskich wojsk szła też na froncie południowym, polesko-wołyńskim, i jesienią 1919 r. zatrzymała się na linii rzek Ptyczy, Uborci i Horynia.

Do terenów Wileńszczyzny zamieszkałej głównie przez Polaków zgłaszali pretensje Litwini widząc w nich konkurentów groźniejszych od Rosjan, z którymi weszli w układy. Wilno zajęte przez Armię Czerwoną podczas ofensywy w 1920 r. zostało przekazane Litwinom 12 lipca. Po zwycięstwie nad bolszewikami Piłsudski tworząc fakty dokonane dał polecenie gen. Lucjanowi Żeligowskiemu zbrojnego zajęcia Wilna, co nastąpiło 9 października 1920 r. Wileńszczyzna ostatecznie została inkorporowana do Polski 2 marca 1922 r, co usankcjonowała Liga Narodów.

The Red Army took advantage of the German army withdrawal from Lithuania and Belarus, and in November 1919 moved to the west with an intention to regain non-Russian territories of the former Tsarist empire as well as to promote the ideas of the Bolshevik revolution in Europe. In the areas threatened with aggression, the Polish gentry began to create Self-defense of Lithuania and Belarus. In December 1919 the formation of the Lithuanian-Belarusian Division started. Over the next months it fought with the Red Army. On 19 April Vilnius was captured, and in winter the Polish-Bolshevik front stopped on the line of the Dźwina, Berezyna and Ptycza rivers. The offensive of the Polish army continued also along the southern, polesko-wołyński front. In autumn 1919 it stopped on the line of the Ptycz, Uborć, and Horynia rivers.

The territories around Vilnius (*Wileńszczyzna*), inhabited mainly by the Poles, were claimed by the Lithuanians, who considered the Polish rivals more dangerous than Russians, with whom they started to negotiate. Vilnius, seized by the Red Army during the offensive of 1920, was handed over to the Lithuanians on 12 June. After the victory over the Bolsheviks, Piłsudski, using the tactics of *faits accomplis*, gave an order to gen. Lucjan Żeligowski to invade Vilnius, which happened on 9 October 1920. *Wileńszczyzna* was ultimately incorporated into Poland on 2 March 1922, which was sanctioned by the League of Nations.

Fragment ekspozycji poświęcony walkom o wschodnią granicę
 Fragment of an exhibition devoted to the struggle for the Eastern border

Odnaka Frontu Litewsko-Białoruskiego
 Srebro, mosiądz (tombak), 1919–1920
 Muzeum Niepodległości w Warszawie

Badge of the Lithuanian-Byelorussian front
 Silver, brass, 1919–1920
 Independence Museum in Warsaw

Wojna polsko-bolszewicka 1920 r. The Polish-Bolshevik War of 1920

W planach Józefa Piłsudskiego leżało odepchnięcie Rosji jak najdalej na wschód i oddzielenie jej od Polski niepodległymi państwami Litwy, Białorusi, Ukrainy, Łotwy i Estonii. W tym celu przerwał zawieszenie broni i rozpoczął ofensywę na Ukrainie 25 kwietnia 1920 r. 7 maja polskie oddziały wkroczyły do Kijowa – stolicy sprzymierzonej z Piłsudskim Ludowej Republiki Ukrainy. Jednak 26 maja ruszyła kontrofensywa rosyjska, a 1 armia konna Siemiona Budionnego przerwała front i wyszła na tyły polskiej 3 armii, która rozpoczęła odwrót. Cofały się też oddziały frontu północnego i nie powiódł się zamiar zatrzymania nieprzyjaciela na linii Bugu i Narwi. W obliczu bezpośredniego zagrożenia w Warszawie powstała Rada Obrony Państwa oraz Rząd Ocalenia Narodowego. Nastąpiła pełna mobilizacja społeczeństwa do obrony niedawno zdobytej niepodległości. Oprócz roczników poborowych licznie spieszyli ochotnicy do formowanej przez gen. Józefa Hallera Armii Ochotniczej. Józef Piłsudski opracował plan obrony: związanie głównych sił nieprzyjaciela pod Warszawą i kontruderzenie ze skrzydła nad Wieprzem. Rozpoczęła się 14 sierpnia bitwa nad Wisłą zwana „bitwą warszawską”. Wojska bolszewickie cofnęły się spod Warszawy i zostały rozbite. Wycofała się też z Ukrainy armia Budionnego. 12 października 1920 r. został podpisany preliminarjny traktat w Rydze kończący wojnę polsko-bolszewicką, a 18 marca 1921 r. traktat pokojowy. Ustalona granica wschodnia Rzeczypospolitej biegła od rzeki Dźwiny na północy do rzeki Zbrucz na południu.

In his plans Józef Piłsudski wanted to push the Russian border away to the east and separate it from Poland with independent states of Lithuania, Belarus, Ukraine, Latvia and Estonia. To this end, he broke the truce and started an offensive in Ukraine on 25 April 1920. On 7 May Polish units marched into Kiev, the capital of the People's Republic of Ukraine, Piłsudski's ally. However, on 26 May a Russian counter-offensive advanced, and the First Cavalry Army of Siemion Budyonny broke the front line and came to the rear of the Third Polish Army, which started to withdraw. Also the units of the northern front were moving back and the attempt of keeping the enemy on the line of the Bug and Narew Rivers proved unsuccessful. In the light of serious danger, the Council of State Defense and the Government of National Salvation were established in Warsaw. The Polish people were fully mobilized to defend the recently regained independence. Apart from the conscripted recruits, there were numerous volunteers who joined the Volunteer Army formed by gen. Józef Haller. Józef Piłsudski drew up a plan of defence which envisaged "tying" the main enemy forces near Warsaw and a counterattack from the flank upon the Wieprz River. On 14 August started a battle on the Vistula River called "the battle of Warsaw". The Bolshevik army moved back from the city and were crushed. Also Budyonny's Army withdrew from the Ukraine. On 12 October 1920 a preliminary treaty which ended the Polish-Bolshevik war was signed in Riga, On 18 March 1921 a peace treaty followed. The eastern border of the Polish Republic ran from the Dźwina River in the north to the Zbrucz in the south

Fragment ekspozycji poświęcony wojnie polsko-bolszewickiej 1920 r.
 Fragment of an exhibition devoted to the Polish-Bolshevik war of 1920

Polski samolot z załogą
 1920
 Muzeum Wojska Polskiego

Polish aircraft with crew
 1920
 Polish Army Museum

Polski plakat propagandowy
Litografia, 1920
Muzeum Niepodległości w Warszawie

Polish propaganda poster
Lithograph, 1920
Independence Museum in Warsaw

Sowieckie plakaty propagandowe
Litografia, 1920
Muzeum Wojska Polskiego

Soviet propaganda poster
Lithograph, 1920
Polish Army Museum

Polonia
Ol., pl., mal. Wł. Brecht wg St. Bażyńskiego
1930–1935
Muzeum Niepodległości w Warszawie

Polonia
Oil on canvas, painted by Wł. Brecht after St. Bażyński
1930–1935
Independence Museum in Warsaw

Powstania Śląskie

The Silesian Risings

Powstanie niepodległej Polski wzmogło ruch narodowy na Górnym Śląsku. Dążeniom tym przeciwstawiała się niemiecka administracja i wojsko. Decyzją aliantów o przyszłości regionu miał zdecydować plebiscyt, co spotkało się z protestem ludności polskiej. Z 16 na 17 sierpnia 1919 r. wybuchło powstanie przygotowane przez Polską Organizację Wojskową, zostało jednak stłumione przez Niemców. Na mocy postanowienia traktatu wersalskiego władzę na Śląsku objęła Międzysojusznicza Komisja Rządząca i Plebiscytowa, a w lutym 1920 r. został powołany Komisariat Plebiscytowy. Próby zbrojnego opanowania przez Niemców terenu podlegającego plebiscytowi spowodowały wybuch drugiego powstania z 19 na 20 sierpnia 1920 r., które zostało przerwane rozkazem polskiego dowództwa. W jego wyniku niemiecką policję plebiscytową zastąpiono mieszaną, polsko-niemiecką. Trzecie powstanie śląskie wybuchło z 2 na 3 maja 1921 r. w proteście przeciwko decyzji Komisji Międzysojusznicznej przyznającej Niemcom prawie cały teren plebiscytowy. Rozkaz rozpoczęcia powstania wydał Wojciech Korfanty, członek Naczelnej Rady Ludowej, który ogłosił się jego dyktatorem. W wyniku ciężkich walk powstańcy opanowali sporny obszar. Walczące strony oddzielono kordonem wojsk alianckich. W wyniku trzeciego powstania śląskiego Rada Ambasadorów 20 października 1921 r. podjęła decyzję o korzystniejszym dla Polski podziale Śląska. Polska otrzymała ok. 29% obszaru plebiscytowego i ok. 46% ludności śląskiej. Była to najbardziej uprzemysłowiona część Górnego Śląska.

Rebirth of independent Poland intensified the national movements in Upper Silesia. They were strongly opposed by the German administration and army. The allied states decided that the future of the regions was to be decided in a plebiscite. The Poles protested. On 16/17 August 1919 a rising, prepared by the Polish Military Organization, was launched but it was soon suppressed by the Germans. Under a convention of the Versailles Treaty control in Silesia was taken over by the Interally Governing and Plebiscite Commission. In February 1920 the Plebiscite Commissioners' Office was established. The second rising, which broke out in the night of 20 August 1920, was provoked by the German military attempts to control the plebiscite territory. The rising was interrupted by the order of the Polish Command. In result, the German plebiscite police was replaced with mixed, Polish-German, police forces. The third Silesian rising began on 2/3 May 1921 in protest against a decision of the Interally Commission which gave nearly the whole plebiscite territory to the Germans. The order to start the rising was given by Wojciech Korfanty, member of the Supreme People's Council, who declared himself its dictator. After a fierce combat the insurgents took control over the disputed territory. The fighting sides were divided by the cordons of allied forces. After the third rising, on 20 October 1921, the Council of Ambassadors ruled that division of Silesia was to be more favourable for Poland, which was granted approximately 29% of the plebiscite area and about 46% of the population. Poland was given the most industrialized part of the Upper Silesia.

Fragment ekspozycji poświęcony Powstaniom Śląskim
 Fragment of an exhibition devoted to the Silesian Rising

Apel powstańców na Rynku modrzejewskim
 pod Mysłowicami
 1919
Biblioteka Śląska w Katowicach

Insurgents' muster at Rynek Modrzejewski
 near Mysłowice
 1919
Silesian Library in Katowice

Powitanie przewodniczącego Międzysojusznicy Komisji
Rządzącej i Plebiscytowej, generała francuskiego
Le Ronda na dworcu w Katowicach
1920
Biblioteka Śląska w Katowicach

Welcome ceremony to French Gen. Le Rond, leader
of Inter-Allied Governing and Plebiscite
Committee at the railway station in Katowice
1920
Silesian Library in Katowice

Młodzi powstańcy
1921
Biblioteka Śląska w Katowicach

Young insurgents
1921
Silesian Library in Katowice

Odprawa oficerów 11 pp.
1921
Biblioteka Śląska w Katowicach

Briefing of the officers of 11th Regiment.
1921
Silesian Library in Katowice

Defilada czołgów w dniu wkroczenia
wojska polskiego do Katowic
22.06.1922
Muzeum Niepodległości w Warszawie

Tank parade on the day of the Polish Army's
entry to Katowice
22.06.1922
Independence Museum in Warsaw

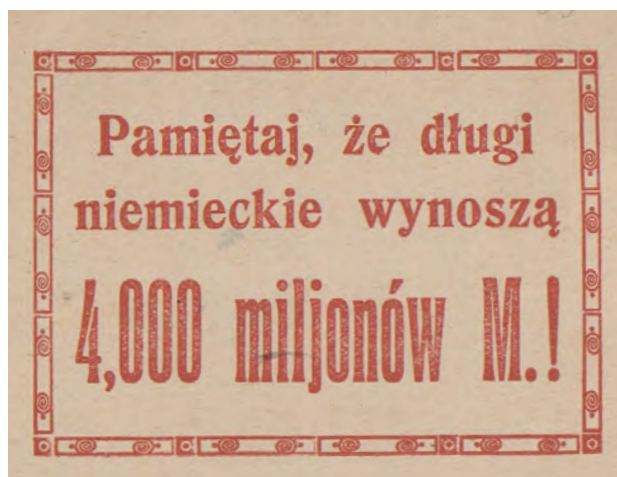

Niemiecki plakat propagandowy z lat walki
o Śląsk 1919–1921
Litografia
Biblioteka Śląska w Katowicach

German propaganda poster dating back to the years
of struggle for Silesia 1919–1921
Lithograph
Silesian Library in Katowice

Polskie ulotki propagandowe na rzecz polskości Śląska
z lat 1919–1921
Muzeum Niepodległości w Warszawie

Polish propaganda leaflets promoting the Polish identity
of Silesia 1919–1921
Independence Museum in Warsaw

Niemieckie ulotki propagandowe z lat walki
 o Śląsk 1919–1921
 Muzeum Górnośląskie w Bytomiu

German propaganda leaflets dating back
 to the years of struggle for Silesia 1919–1921
 Museum of Upper Silesia in Bytom

Niemiecki plakat propagandowy z lat walki
o Śląsk, 1919–1921
Litografia
Biblioteka Śląska w Katowicach

German propaganda poster dating back
to the years of struggle for Silesia, 1919–1921
Lithograph
Silesian Library in Katowice

Plakieta brązowa
„Polsko! Wraca do ciebie
Śląsk Piastowy”, 1922 r.
Muzeum Niepodległości w Warszawie

Bronze badge reading
“Poland! Silesia of the
Piasts is Returning to you!”, 1922
Museum of Independence in Warsaw

Konflikt polsko-czeski o Śląsk Cieszyński

The Conflict over Cieszyn Silesia

W obliczu załamania się Austro-Węgier rozpoczął się proces wyzwolenia ziem polskich będących pod zaborem austriackim. 31 października 1918 r. władzę w Krakowie przejęła Polska Komisja Likwidacyjna i przy pomocy dawnych legionistów pod dowództwem płk. Bolesława Roji objęła swym wpływem Galicję Zachodnią po Spisz i Orawę. W Cieszynie już 30 października utworzono polską Radę Narodową Księstwa Cieszyńskiego, która proklamowała przyłączenie Śląska Cieszyńskiego do Polski. Jednocześnie w Ostrawie powstał czeski Zmsky Narodni Vybor pro Slezko i obie władze dokonały tymczasowego rozgraniczenia wpływów według klucza etnicznego. Umowy tej nie zaakceptowały władze czeskie w Pradze i 23 stycznia 1919 r. wojska czeskie uderzyły na Bogumin zajmując niemal cały Śląsk Cieszyński. Obie strony zgodziły się na rozejm, który zawarto 30 stycznia, a 3 lutego w Paryżu wytyczono nową, bardziej korzystną dla Czechosłowacji linię demarkacyjną. Rosnące napięcie, wiece i demonstracje ludności polskiej skłoniły stronę czeską do wysunięcia propozycji przeprowadzenia plebiscytu na Śląsku Cieszyńskim, co 11 września 1919 r. zaakceptowała Rada Szefów Delegacji Wielkich Mocarstw 2 lutego 1920 r. władzę na Śląsku Cieszyńskim przejęła Międzysojusznicza Komisja Plebiscytowa. Nastroje nie opadały, a ludność polska nadal protestowała przeciwko podziałowi terytorialnemu, co skłoniło 19 maja 1920 r. Komisję Plebiscytową do wprowadzenia stanu wyjątkowego. Ostateczne decyzje zapadły na konferencji w Spa 10 lipca 1920 r. dzięki ustępstwom strony polskiej, zaś 28 lipca Rada Ambasadorów w Paryżu ogłosiła oficjalną uchwałę o podziale Śląska Cieszyńskiego na linię Olzy.

As the Austro-Hungarian Empire collapsed, the process of liberation of the Polish territories under occupation started. On 31 October 1918 the Polish Liquidation Commission took power in Cracow, and, with the help of former Legion soldiers under the command of col. Bolesław Roja, extended its influence upon Western Galicia as far as the districts of Spisz and Orawa. On 30 October, in Cieszyn, the National Council of Cieszyn Duchy was formed. It proclaimed incorporation of Cieszyn Silesia into Poland. At the same time, in Ostrava, the Czech *Zmsky Narodni Vybor pro Slezko* was set up. Both authorities divided their influence according to ethnic criteria. This agreement was not accepted by the Czech authorities in Prague and on 23 January 1919 Czech troops attacked on Bogumin, occupying almost the entire territory of Cieszyn Silesia. Both sides agreed to a ceasefire, which was signed on 30 January. On 3 February in Paris, a new demarcation line, more favourable for Czechoslovakia, was drawn up. Mounting tension, rallies and demonstrations of the Poles made the Czech side propose a plebiscite in Cieszyn Silesia. It was accepted by the Council of Delegation Heads of Great Powers on 11 September 1919. On 2 February 1920 the Interally Plebiscite Committee took power in Cieszyn Silesia. Tension continued and the Polish population kept protesting against the territorial division, which made the Plebiscite Committee declare a state of emergency on 19 May 1920. Ultimate decisions were taken at the Spa conference on 10 July 1920, thanks to concessions made by the Polish side. On 28 July, in Paris, the Council of Ambassadors issued an official resolution on the division of Cieszyn Silesia along the Olza River.

Fragment ekspozycji poświęconej walce o polskość Śląska Cieszyńskiego

Fragment of an exhibition devoted to the struggle for the Polish identity of Cieszyn Silesia

Rada Narodowa Śląska Cieszyńskiego
1918
Muzeum w Cieszynie

National Council of Cieszyn Silesia
1918
Museum in Cieszyn

Przeгляд Milicji Ludowej w Cieszynie
28.11.1918
Muzeum w Cieszynie

Inspection of the People's Militia in Cieszyn
28.11.1918
Museum in Cieszyn

Wojsko polskie na Rynku w Cieszynie
Marzec 1919
Muzeum w Cieszynie

Polish troops at the Market Square in Cieszyn
March 1919
Museum in Cieszyn

Wojsko polskie w cieszyńskich koszarach
1919
Muzeum w Cieszynie

Polish troops in the barracks in Cieszyn
1919
Museum in Cieszyn

Defilada Pułku Ziemi Cieszyńskiej
1919
Muzeum Ziemi Cieszyńskiej

Parade of Regiment of the Cieszyn District
1919
Museum of the Cieszyn District

Warmia, Mazury i Powiśle

Warmia, Mazury and Powiśle

Podobnie jak na Śląsku o przynależności państwowej Warmii, Mazur i Powiśla miał zdecydować plebiscyt przeprowadzony 11 lipca 1920 r. w warunkach silnej i zorganizowanej administracji niemieckiej na spornych terenach oraz aktów terroru wobec ludności polskiej. Akcją wyborczą na rzecz przyłączenia tych terenów do Polski kierował powstały w Warszawie Mazurski Komitet Plebiscytowy z biskupem ewangelickim Juliuszem Bursche na czele oraz Mazurski Związek Ludowy z siedzibą w Szczytnie. Na Mazurach za przynależnością do Niemiec opowiedziało się ok. 98% głosujących, na Warmii – 92%. Konferencja Ambasadorów przyznała Polsce 3 gminy mazurskie oraz 5 gmin warmińskich. Granica między Polską a Niemcami biegła odtąd wzdłuż Wisły.

As in Silesia, the future of Warmia, Mazury and Powiśle was to be decided by a plebiscite held on 11 July 1920. The disputed territories were dominated by a strong and well-organized German administration. The Poles living there suffered numerous acts of terror. The election campaign in favour of incorporation of these lands into Poland was run by the Mazurian Plebiscite Committee, established in Warsaw and headed by J. Bursche, and by the Mazurian People's Union set up in Szczytno. In the region of Mazury about 98% of population voted for incorporation into Poland, while in Warmia – 92%. The Conference of Ambassadors gave Poland 3 districts in Mazury and 5 in Warmia. From now on, the border between Poland and Germany ran along the Vistula River.

Fragment ekspozycji poświęcony walce o polskość Warmii i Mazur

Fragment of an exhibition devoted to the struggle for the Polish identity of Warmia and Mazury

Nekrolog Gottlieba Linki, działacza na rzecz polskości Mazur, który został śmiertelnie pobity przez nieznaną sprawców 1920
Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie

Obituary of Gottlieb Linka, activist involved in the struggle for the Polish identity of Mazury, beaten to death by unknown perpetrators 1920
Museum of Warmia and Mazury in Olsztyn

Ulica w Wielbarku w dniach poprzedzających plebiscyt 1920
Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie

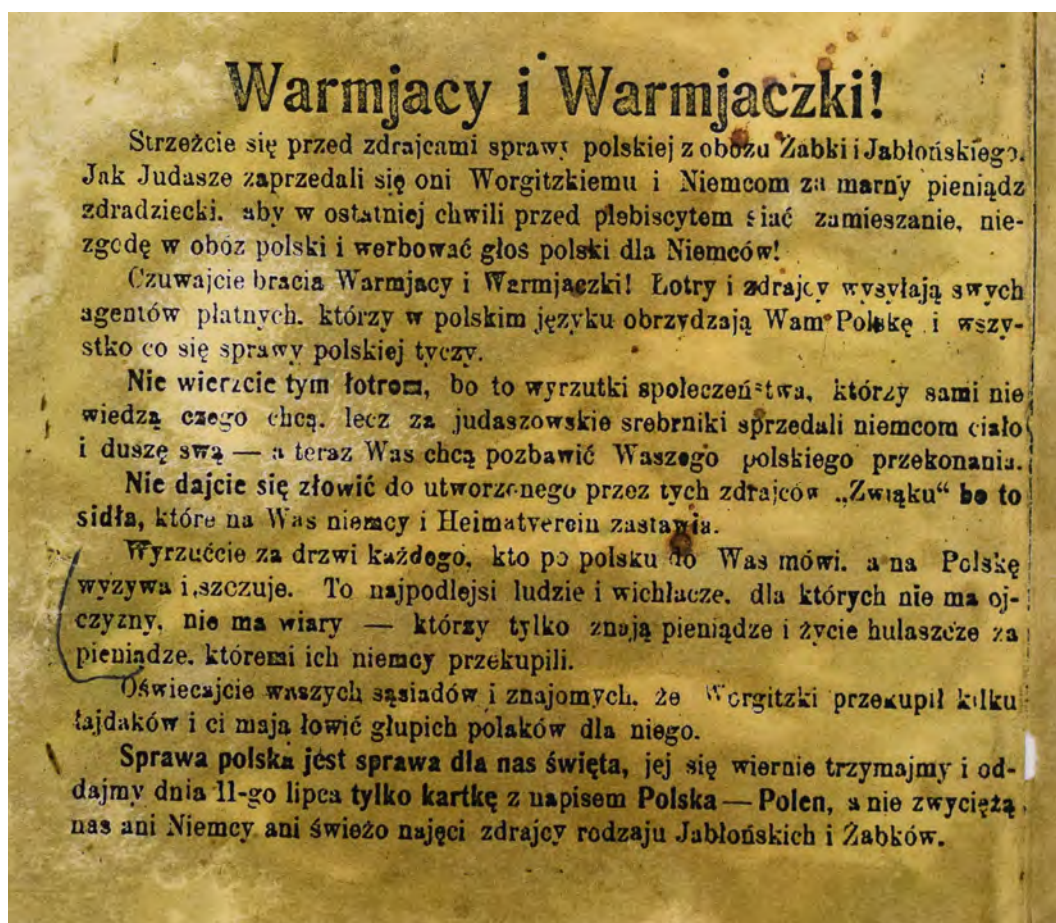
A street in Wielbark shortly before the plebiscite 1920
Museum of Warmia and Mazury in Olsztyn

Znaczek z nadrukiem Komisji Plebiscytowej
1920
Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie

Stamp with a Plebiscite Committee print
1920
Museum of Warmia and Mazury in Olsztyn

Odezwa agitująca za oddaniem głosu na przynależność do Polski w czasie plebiscytu na Warmii i Mazurach
11.07.1920
Muzeum Niepodległości w Warszawie

Proclamation urging citizens to vote for incorporation into Poland during the plebiscite in Warmia and Masuria
11 July 1920
Museum of Independence in Warsaw

Spis treści

Słowo wstępne	5
Introduction	6
Konfederacja barska (1768–1772)	7
The Bar Confederation (1768–1772)	7
Insurekcja kościuszkowska	11
Kościuszko uprising	11
Konstytucja i rozbiory	13
Constitution and partitions	13
Legiony Polskie we Włoszech	15
Polish Legions in Italy	15
Okres napoleoński	17
Napoleonic era	17
Powstanie listopadowe	21
November uprising	21
Powstanie styczniowe	23
January uprising	23
Na ziemiach polskich na początku XX w.	26
The Polish Territories at the Beginning of the 20 th century	26
Nareszcie wojna!	29
War, at Last!	29
U boku Austro-Węgier i Niemiec	31
On the side of Austro-Hungary and Germany	31
Polska Organizacja Wojskowa	35
The Polish Military Organization	35
Legiony Polskie	38
The Polish Legions	38
Józef Piłsudski (1867–1935)	43
For Józef Piłsudski (1867–1935)	43

W oparciu o Rosję	46
With the Support of Russia	46
Armia Polska we Francji.	55
The Polish Army in France	55
Formacje Polskie na Wschodzie	63
Polish Formations in the East	63
Koniec wojny!	68
War is over!	68
Powstanie Wielkopolskie	76
The Wielkopolskie Rising	76
Konflikt polsko-ukraiński o Lwów, Przemyśl i Borysław	81
The Conflict over Lvov, Przemyśl and Borysław	81
Konflikt polsko-litewski o ziemię sejneńską	89
The Conflict over the Area of Sejny	89
Ustalanie wschodniej granicy	93
Forming the Eastern Border	93
Wojna polsko-bolszewicka 1920 r.	95
The Polish-Bolshevik War of 1920	95
Powstania Śląskie	100
The Silesian Risings	100
Konflikt polsko-czeski o Śląsk Cieszyński	107
The Conflict over Cieszyn Silesia	107
Warmia, Mazury i Powiśle	111
Warmia, Mazury and Powiśle	111